

**Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta**

Barbora Rubáčová

Princip nezvratitelnosti přeměny obchodní společnosti

Diplomová práce

Olomouc 2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma **Princip nezvratitelnosti přeměny obchodní společnosti** vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 101 752 znaků včetně mezer.

V Ústí nad Labem 11. 11. 2024

Barbora Rubáčová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce panu doc. JUDr. Janu Lasákovi, Ph. D., LL.M. za odborné vedení, ochotný přístup a věcné připomínky

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Princip nezvratitelnosti.....	8
2.1 Historický exkurz	9
2.2 Právní úprava principu de lege lata.....	15
2.3 Rozebrání judikatury	19
2.3.1 Výjimky z principu dovozené v usnesení NS sp. zn. 29 Cdo 3068/2013	24
3. Posouzení ústavnosti současné právní úpravy a jejího souladu s Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod	28
3.1 Soulad s čl. 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod ...	29
3.2 Soulad s čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.....	32
4. Srovnání se zahraniční právní úpravou a návrh de lege ferenda	35
4.1 Německá právní úprava.....	35
4.2 Rakouská právní úprava	37
4.3 Návrh de lege ferenda.....	39
5. Závěr	43
Seznam použitých zdrojů	45
Abstrakt	48
Abstract.....	48
Klíčová slova	49
Keywords	49

Seznam použitých zkratk

ČR	Česká republika
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
EÚLP	Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
FBG	Firmenbuchgesetz (Rakouská republika)
LZPS	Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
ObchZ	Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
PřemZ	Zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev
Německý UmwG	Umwandlungsgesetz (Spolková republika Německo)
Rakouský UmwG	Umwandlungsgesetz (Rakouská republika)
ZŘS	Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
UmgrStG	Umgründungssteuergesetz
EU-VerschG	EU-Verschmelzungsgesetz
SpaltG	Spaltungsgesetz

1. Úvod

„*Olovo ve zláto přeměnit neumíme, ale změnu právní formy bychom zvládli*“¹. Jak už tato věta napovídá, přeměna obchodní korporace je způsob, jakým může dojít ke změně jejího vnitřního uspořádání². V jejím důsledku pak obchodní korporace např. zaniká, vzniká nebo mění právní formu. Účinky přeměny se tak zpravidla dotýkají samotné právní osobnosti obchodní korporace. Následné zrušení již účinné přeměny by ohrozilo právní jistotu a stabilitu obchodních vztahů. Právě z tohoto důvodu je v našem právním řádě zakotven princip nezvratitelnosti přeměny obchodní společnosti. Ten se pak projevuje ve dvou rovinách.

Tou první je nezvratitelnost právní zakotvená v § 57 zákona č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev (dále jen „PřemZ“). Ten říká, že jakmile se přeměna stane účinnou, tedy dojde k jejímu zápisu do obchodního rejstříku, není už možné vyslovit neplatnost rozhodnutí o schválení přeměny nebo změnit či zrušit projekt přeměny. Jinými slovy jednou nastalé účinky jsou nezvratné. Přeměnu už nemá být možné zrušit a vrátit vše do předešlého stavu, a to ani v případech, kdy je přeměna například v rozporu s právními předpisy.

Druhou rovinou je nezvratitelnost majetková. Ta souvisí s insolvenčním právem. Zjednodušeně jde o to, že v insolvenčním zákoně se nachází zvláštní úprava relativní neúčinnosti právních jednání. V minulosti se řešila otázka, zda je možné odporovat i přeměně, respektive projektu přeměny³ v okamžiku, kdy již nastaly účinky přeměny. Tyto diskuse ukončil Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí ze dne 30. 9. 2022⁴. V něm judikoval, že vyslovení neúčinnosti projektu přeměny nevede ke zrušení nebo zneplatnění samotné přeměny, ale jen k tomu, že je taková přeměna neúčinná vůči insolvenčnímu správci a věřitelům dlužníka. Neúčinnost tedy není, aspoň dle názoru Nejvyššího soudu, prolomením nezvratitelnosti přeměny. Tato práce se pak věnuje výhradně nezvratitelnosti právní, a to s ohledem na její celkový rozsah.

Cílem této práce je rozebrat princip nezvratitelnosti ve smyslu PřemZ, analyzovat jeho historický vývoj a posoudit správnost jeho současné právní úpravy. V minulosti totiž opakovaně docházelo k jejímu napadání u Ústavního soudu České republiky (dále jen „ČR“). Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“) ve svém rozhodnutí dokonce judikoval její nesoulad

¹ KOŽIAK, Jaromír. *Přeměny obchodních korporací*. Online. 2018. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/law/podzim2018/MP506Z/um/sylaby_k_prednaskam/Premeny_obchodnich_korporaci.pptx. [cit. 22. září 2024].

² LASÁK, Jan. In POKORNÁ, Jarmila a kol. *Obchodní společnosti a družstva*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2022, 219 s.

³ MUNDL, Petr. *K možnosti domáhat se určení relativní neúčinnosti projektu přeměny v rámci insolvenčního řízení*. [online]. epravo.cz, 25. října 2018 [cit. 28. září 2024]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-moznosti-domahat-se-urceni-relativni-neucinnosti-projektu-premeny-v-ramci-insolvenčního-řízení-108268.html>.

⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2022, sp. zn. 29 ICdo 133/2020.

s Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod. Právě přesah do ústavní a evropské úrovně byl též jedním z důvodů, proč jsem si dané téma zvolila.

V této práci budou zodpovězeny následující otázky. Je možné prolomení principu nezvratitelnosti poté, co nastanou právní účinky přeměny? Bylo to možné za minulé právní úpravy? Je takové prolomení vůbec žádoucí? Je v současné době potřeba změnit právní úpravu týkající se nezvratitelnosti přeměny z důvodu jejího nesouladu s Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „EÚLP“) a Ústavním pořádkem ČR? Za metody vědecké práce byla zvolena metoda analýzy a komparace, neboť v jedné části práce je srovnávána naše právní úprava s úpravou německou a rakouskou. Zároveň využívám jazykového a teleologického výkladu právních norem.

Diplomová práce je rozdělena do tří částí. V první je proveden historický exkurz. Na ten navazuje analýza současné právní úpravy principu nezvratitelnosti. Závěr je věnován judikatuře. Ve druhé části je posuzován soulad právní úpravy principu nezvratitelnosti s EÚLP a s Listinou základních práv a svobod (dále jen „LZPS“). To je činěno zejména s ohledem na rozhodnutí ESLP a na něj navazujících rozhodnutí Ústavního soudu ČR. V poslední části je představen způsob, jakým je daná problematika upravena v zahraničních právních řádech. Závěrem je nastíněn návrh úpravy *de lege ferenda*. Diplomová práce vychází z právního stavu k 11. 11. 2024

2. Princip nezvratitelnosti

Jakmile jednou dojde k zápisu přeměny do obchodního rejstříku, nastanou tím i její účinky⁵. Takovým účinkem může být například zánik jedné společnosti a zároveň vznik dvou nových společností. Na ty pak přechází jmění zaniklé společnosti. S přeměnou tak zákonodárce spojuje velmi závažné právní následky, které se dotýkají samotné existence obchodní společnosti. Je proto nezbytné chránit legitimní očekávání třetích osob a právní jistotu.

K ochraně těchto hodnot byl v našem právním řádu zakotven princip nezvratitelnosti přeměny obchodní společnosti. V důsledku této zásady není možné jednou zapsanou přeměnu v obchodním rejstříku vymazat a vrátit vše do předešlého stavu. Například není možné vymazat dvě nově vzniklé společnosti a „oživit“ společnost již zaniklou. Také neplatnosti přeměny, tedy buď neplatnosti projektu přeměny nebo neplatnosti rozhodnutí o přeměně, je možné se domáhat jen do doby, než je zapsána v obchodním rejstříku⁶.

Princip nezvratitelnosti, nebo též zásada nezrušitelnosti⁷, může být v určitém světle vnímán jako nespravedlivý, uplatní se totiž i v případě, kdy přeměna, respektive projekt přeměny nebo rozhodnutí o schválení přeměny jsou v rozporu s právními předpisy, společenskou nebo zakladatelskou smlouvou, zakladatelskou listinou nebo se stanovami⁸. Takže i v případě, kdy přeměnu např. neschválil potřebný počet společníků⁹. Na druhou stranu je však stále důležité mít na mysli základní principy, jako je právě ochrana práv třetích osob, legitimní očekávání či právní jistota. Například nástupnická osoba v případě fúze splynutím uzavře kupní smlouvu se společností A na pozemek za částku 2 000 000 Kč. Pokud by následně došlo ke zrušení přeměny a k navrácení do předešlého stavu, nástupnická osoba by ze dne na den přestala existovat. „*Představte si, že jste věřitel takové společnosti, ráno vstanete, dáte si své oblíbené cappuccino, zapnete laptop, najedete na stránky www.justice.cz a najednou byste viděli, že váš dlužník neexistuje*“¹⁰.

⁵ CHALUPA, Ivan a kol. *Obchodní korporace. Přeměny a obchodní rejstřík. Základy soukromého práva VI*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, 74 s.

⁶ Tamtéž. 96 s.

⁷ Tamtéž. 96 s.

⁸ § 57 odst. 3 zákona č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů.

⁹ § 17 odst. 2 zákona č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰ LASÁK, Jan. In POKORNÁ, Jarmila a kol. *Obchodní společnosti a družstva*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2020, 237 s.

2.1 Historický exkurz

V této části je pozornost věnována historickému vývoji daného principu. Kdy byl poprvé zakotven v právním řádu. Jak se jeho právní úprava změnila vlivem novel a evropského práva a zda bylo v minulosti možné tento princip prolomit a zvrátit tak účinky přeměny.

Když se podíváme do komentářové literatury¹¹, zjistíme, že požadavky na nezvratnost účinné přeměny vycházejí z požadavků evropského práva. Konkrétně ze třetí směrnice Rady č. 78/855/EHS, o fúzích akciových společností¹² (dále jen „Třetí Směrnice”), šesté směrnice Rady č. 82/891/EHS, o rozdělení akciových společností¹³ (dále jen “Šestá Směrnice”) a desáté směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2005/56/ES ze dne 26. října 2005, o přeshraničních fúzích kapitálových společností¹⁴ (dále jen “Desátá směrnice”). Konkrétně se v literatuře uvádí, že: *„celá konstrukce přeměn je v souladu s požadavky Třetí, Šestá a Desáté směrnice vybudována na pravidle, že po zápisu přeměny do obchodního rejstříku je tento proces bez ohledu na míru porušení zákona, ke kterému popř. při tom došlo, právně absolutně nezvratitelný. To znamená nejenom princip toliko relativní neplatnosti projektu přeměny, nýbrž i zákaz jakéhokoliv jeho zpochybňování či zkoumání po zápisu přeměny do obchodního rejstříku, což je nezbytné nejen z hlediska požadavků uvedených směrnic, ale zejména vzhledem k požadavkům právní jistoty“*¹⁵. V současné době už ani jedna z výše uvedených směrnic neexistuje, byly nahrazeny směrnicí evropského parlamentu a rady 2017/1132 ze dne 14. června 2017 o některých aspektech práva obchodních společností (dále jen „Nová Směrnice“)¹⁶, která požadavek nezvratitelnosti zachovala.

Zákon o přeměnách ale není prvním právním předpisem, který by problematiku přeměnového práva upravoval. Zčásti se touto problematikou zabývaly již předpisy účinné za první republiky či dokonce za tehdejšího Rakouska-Uherska¹⁷. První právní úpravu v rámci novodobé historie pak obsahoval zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (dále jen „ObchZ“), který byl účinný od 1. 1. 1992. Úprava v něm však byla strohá. Jednalo se v podstatě o jeden paragraf,

¹¹ ŠTENGLOVÁ, Ivana. In KUHN, Petr a kol. *Zákon o přeměnách obchodních společností a družstev. Komentář*. Praha: C.H.Beck, 2010. 201 s.

¹² Směrnice Rady 78/855/ES ze dne 9. 10. 1978, o fúzích akciových společností.

¹³ Směrnice Rady 82/891/ES ze dne 17. 12. 1982, o rozdělení akciových společností.

¹⁴ Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2005/56/ES ze dne 26. října 2005, o přeshraničních fúzích kapitálových společností.

¹⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 125/2008 Sb., zvláštní část, str. 13.

¹⁶ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2017/1132 ze dne 14. 6. 2017, o některých aspektech práva obchodních společností.

¹⁷ DVOŘÁK, Tomáš. *Přeměny obchodních korporací*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 3 s.

ve kterém bylo upraveno zrušení společnosti bez likvidace. Jeho dikce byla následovná: „*při dobrovolném zrušení společnosti může být zároveň rozhodnuto, že se přemění v jinou formu společnosti*“¹⁸.

Z toho vyplývá, že nebylo možné provést přeměnu bez toho, aby zároveň nedošlo ke zrušení společnosti. Tento závěr potvrzuje i komentářová literatura, která uvádí, že „*zákon sice nepřipouští přímou přeměnu, ale vyžaduje, aby původní společnost zanikla*“¹⁹. Dle staré právní úpravy tak proces přeměny spočíval v tom, že jedna společnost byla dobrovolně zrušena bez likvidace a současně vznikla druhá společnost na kterou přešlo jmění té zaniklé. Dle obchodního zákoníku²⁰ (dále jen „ObchZ“) pak nastaly účinky přeměny ode dne zapsání nové společnosti do veřejného rejstříku. Úplně však absentovala podrobná úprava jednotlivých forem přeměn. Zároveň žádné ustanovení neupravovalo neplatnost přeměny či možnost její revokace.

K otázce neplatnosti přeměny se vyjádřil Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí ze dne 7. 2. 1996, sp. zn. Odon 2/95. V tomto případě se žalobce domáhal prohlášení neplatnosti společenské smlouvy. Nejvyšší soud judikoval, že pravomocné soudní rozhodnutí o povolení zápisu obchodní společnosti do podnikového rejstříku nepředstavuje v řízení o určení neplatnosti společenské smlouvy překážku bránící rozhodnutí ve věci. Argumentace Nejvyššího soudu spočívala v tom, že každé z těchto dvou řízení má odlišný předmět a provedení zápisu do podnikového rejstříku tak nevylučuje pozdější přezkoumání platnosti právního úkonu ve sporném řízení.

I po zápisu společnosti do veřejného rejstříku tak bylo možné rozhodnout o její neplatnosti a z rejstříku ji vymazat. S ohledem na proces, jakým se přeměny v té době realizovaly, mohlo vymazání vzniklé společnosti v konkrétním případě znamenat i výmaz přeměny. Přestože se rozhodnutí týkalo hospodářského zákoníku, jeho právní závěry lze použít i na úpravu obsaženou v obchodním zákoníku. Je tak možné učinit závěr, že v této době neexistoval princip nezvratitelnosti přeměny obchodní společnosti. Jedinou překážkou pro rozhodnutí o neplatnosti přeměny a jejímu následnému výmazu by byla totožnost předmětu řízení, která by způsobovala překážku *res iudicata*.

To se však změnilo vlivem první velké novely obchodního zákoníku č. 142/1996 Sb. Ta konkretizovala a rozšířila dosavadní úpravu přeměnového práva o několik dalších ustanovení. Jedním z nich byl i nový paragraf 69b, který se zabýval právě i nezvratitelností přeměn. Jednalo se tak o první úpravu daného principu v novodobé historii. Dle jeho znění mohla být neplatnost

¹⁸ § 69 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoník, ve znění účinném ke dni 1. 1. 1992.

¹⁹ KOSINA, Radomír. *Obchodní zákoník. Komentované zákony. komentář*. Praha: SEVT, 1991, 124 s.

²⁰ § 27 odst. 2 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění účinném ke dni 1. 1. 1992.

právního úkonu zakládajícího společnost prohlášena jen do jejího vzniku²¹, vznik společnosti byl vázaný právě na její zápis do obchodního rejstříku²².

Dle § 31 odst. 3 ObchZ se pak zápis společnosti do veřejného rejstříku prováděl ke dni určenému v návrhu na zápis. Pokud pak bylo usnesení o provedení zápisu vydáno později nebo návrh neobsahoval den, ke kterému měl být zápis proveden, provedl se zápis ke dni vydání usnesení. Dle § 200b odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále jen „OSŘ“) o obsahu zápisu rozhodoval soud. Ve výroku usnesení musel soud uvést den zápisu. Samotný zápis pak musel být proveden do jednoho měsíce od vydání rozhodnutí o obsahu zápisu.

Komentářová literatura k tomu uvádí, že „*z výše uvedeného je patrné, že zákon nespojuje den zápisu společnosti do obchodního rejstříku s právní mocí rozhodnutí o povolení zápisu a nespojuje jej ani s vykonatelností rozhodnutí. Pokud tedy poté, co byla společnost zapsána do obchodního rejstříku ve lhůtě podle § 200b odst. 2 občanského soudního řádu, odvolací soud rozhodnutí rejstříkového soudu o povolení zápisu společnosti do obchodního rejstříku změnil a návrh na povolení zápisu společnosti do obchodního rejstříku zamítne, vymaže rejstříkový soud již provedený zápis společnosti v obchodním rejstříku*“²³. Odvolání byl oprávněn podat jen omezený okruh osob. Zejména šlo o statutární či jiné orgány nebo prokuristy. Přesto se však domnívám, že se jedná o určité nalomení principu nezvratitelnosti přeměn obchodních společností, jelikož bylo možné vymazat zápis v obchodním rejstříku, kterým společnost vznikla. Přičemž taková společnost mohla vzniknout i v rámci přeměny.

Výše uvedené je na první pohled v rozporu s již zmiňovaným § 69b odst. 1 ObchZ. Ten totiž uvádí, že: „*neplatnost právního úkonu, jímž se zakládá společnost, může být prohlášena jenom soudem a jen do vzniku společnosti. Po vzniku společnosti nelze zrušit rozhodnutí, jímž se povoluje zápis společnosti do obchodního rejstříku, a nelze se domáhat určení, že právní úkony, jimiž byla společnost založena, jsou neplatné, nebo toho, aby byly za neplatné prohlášeny, anebo toho, aby bylo určeno, že společnost nevznikla*“²⁴. Dle dikce tohoto paragrafu by tak nemělo být možné, po zápisu společnosti do obchodního rejstříku, tento zápis zvrátit a nově vzniklou společnost vymazat.

V dobovém komentáři od nakladatelství C.H. Beck se k této kolizi uvádí, že: „*důsledky podle první věty odstavce jedna nastávají teprve po právní moci rozhodnutí o povolení zápisu společnosti do obchodního rejstříku*“²⁵. Nezvratitelnost jednou zapsané přeměny by měla být, dle jejich názoru, spojována nikoliv se zápisem do obchodního rejstříku, ale s právní mocí usnesení o povolení zápisu. Veškeré žaloby podané po právní moci usnesení, včetně těch, o kterých nebylo

²¹ § 69b zákona č. 513/1993 Sb., obchodního zákoníku, ve znění zákona č. 142/1996 Sb.

²² § 62 odst. 1 věta první zákona č. 513/1993 Sb., obchodního zákoníku, ve znění zákona č. 142/1996 Sb.

²³ ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Obchodní zákoník: komentář*. 4. vydání, Praha: C.H. Beck, 1994, 145 s.

²⁴ § 69b odst. 2 zákona č. 513/1993 Sb., obchodního zákoníku, ve znění zákona č. 142/1996 Sb.

²⁵ ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Obchodní zákoník: komentář*. 4. vydání, Praha: C.H. Beck, 1994, 145 s.

včas rozhodnuto by tak musely být zamítnuty²⁶. To nic nemění na tom, že pokud by byla neplatnost určena až po zápisu společnosti do obchodního rejstříku, ale zároveň by usnesení ještě nenabylo právní moci, bylo by možné zápis vymazat. Tím by společnost přestala existovat. Tuto situaci pak lze s ohledem na princip materiální publicity vnímat jako zásah do právní jistoty a ochrany práv třetích osob. Tedy zásah do hodnot, kvůli kterým byl princip nezvratitelnosti zakotven.

Odlišné řešení představili autoři komentáře od vydavatelství Prospektrum, kde naopak dovozují, že: „*vzhledem k tomu, že zápis společnosti do obchodního rejstříku není vázán na právní moc usnesení, jímž se zápis povoluje, lze dospět k závěru, že společnost sice vzniká dnem zápisu do obchodního rejstříku, ale ex tunc právní mocí usnesení o povolení zápisu*“²⁷. Společnost tak sice může být zapsána v obchodním rejstříku, avšak účinky jejího vzniku a tím pádem i účinky přeměny nastanou až zpětně právní mocí usnesení. Pokud tedy dojde ke zrušení usnesení o povolení zápisu před jeho právní mocí, dojde také k výmazu zápisu v obchodním rejstříku. To ale nemá za následek zvrácení účinků přeměny, jako tomu bylo v předchozím řešení. Nejde tak o prolomení principu nezvratitelnosti, avšak i v tomto případě je možný výmaz zapsané přeměny z obchodního rejstříku, čímž opět dochází k narušení principu materiální publicity.

I po nabytí právní moci usnesení zde stále existovala možnost, jak účinky přeměny zvrátit. V § 69b odst. 2 ObchZ byl totiž taxativní výčet důvodů, za kterých bylo možné podat návrh na zrušení společnosti. Zjednodušeně šlo o případy, kdy byl při zakládání společnosti porušen zákon. Příkladem je situace, kdy zakladatelský dokument neobsahuje podstatné části vyžadované zákonem nebo nemá zákonnou formu. Pokud taková situace nastala, mohlo dojít ke změně návrhu na určení neplatnosti. Navrhovatel pak mohl místo toho požadovat zrušení společnosti a její následný výmaz z obchodního rejstříku.

S ohledem na způsob, jakým byly prováděny přeměny obchodních společností lze výmaz společnosti, v určitých případech, považovat zároveň i za výmaz přeměny. To potvrzuje i komentářová literatura, která uvádí, že: „*ustanovení odstavce 2 se vztahuje na všechny společnosti, tedy i na ty, které vznikly jako důsledek splynutí, rozdělení či přeměny společnosti podle § 69, § 69a a § 220a*“²⁸. Je však třeba zdůraznit, že možnost zrušení společnosti po právní moci usnesení o povolení zápisu je oproti možnosti dovolat se neplatnosti právních úkonů značně omezená. Důvod neplatnosti tak musel zároveň naplňovat i jeden z důvodů pro zrušení dle § 69b odst. 2 ObchZ. Je tak možné hovořit o relativním principu nezvratitelnosti přeměny obchodních společností.

²⁶ ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Obchodní zákoník: komentář*. 4. vydání, Praha: C.H. Beck, 1994, 145 s.

²⁷ DĚDIČ, Jan. *Obchodní zákoník: komentář*. Praha: Prospektrum, 1997, 258 s.

²⁸ Tamtéž. 259 s.

I po této novele však naše právní úprava nevyhovovala požadavkům kladených Evropskou unií. K harmonizaci principů evropského práva a principů našeho právního řádu došlo až prostřednictvím druhé velké novely č. 370/2000. Tou byla transponována třetí směrnice²⁹ a šestá směrnice³⁰. V důsledku této novely ObchZ obsahoval podrobnější úpravu každé formy přeměny zvlášť. Zároveň už nebylo možné po vzniku společnosti zrušit rozhodnutí, jímž se povoluje zápis společnosti do obchodního rejstříku a domáhat se určení, že společnost nevznikla³¹.

Neplatnost přeměny, respektive neplatnost usnesení valné hromady, kterým byla přeměna schválena pak byla upravena v § 131 ObchZ. Konkrétně odst. 3 písmeno c) stanovoval, že soud neplatnost nevysloví, jestliže byl pravomocně povolen zápis fúze, převodu jmění, rozdělení nebo změny právní formy do obchodního rejstříku. „*Kterákoliv ze zákonem přípustných přeměn je náročným a velmi složitým zásahem do existence společnosti. Jestliže pak proces přeměny dosáhne určitého stádia, stává se z ekonomického i právního hlediska zvrácení tohoto procesu těžko představitelným*“³². Jednalo se tak o princip nezvratitelnosti, jak ho známe dnes. Jediný zásadní rozdíl spočíval v tom, že právní a ekonomické účinky spojené s přeměnou byly vázány na okamžik právní moci rozhodnutí o povolení přeměny, nikoliv na zápis do obchodního rejstříku.

§ 220a odst. 11 ObchZ upravoval možnost domáhat se neplatnosti smlouvy o fúzi. V § 220h ObchZ pak byla speciální úprava neplatnosti sloučení. „*Neplatností sloučení rozumí obchodní zákoník jednak neplatnost smlouvy o fúzi a jednak neplatnost usnesení valné hromady o sloučení*“³³. Odstavec 3 § 220h ObchZ pak říkal, že žalobu na neplatnost usnesení, kterým bylo schváleno sloučení nebo na neplatnost smlouvy o fúzi je možné podat jen do právní moci rozhodnutí, kterým se zápis takové přeměny povoluje.

Dané ustanovení však nevylučuje aplikaci § 131 odst. 9 ObchZ. Ten upravoval možnost soudu zahájit řízení za účelem dosažení shody mezi skutečným stavem a zápisem skutečnosti založené usnesením valné hromady v obchodním rejstříku. Takové řízení může být vedeno, pokud je na něm veřejný zájem a zároveň nedojde k dotčení práv třetích osob, která nabyta v dobré víře. To by bylo možné chápat jako prolomení principu nezvratitelnosti, avšak dle komentáře: „*lze nepochybně konstatovat, že prakticky toto ustanovení při fúzi zřejmě nebude mít valný význam, protože bude vesměs splněna podmínka, že zrušením fúze by byla dotčena práva třetích osob nabytá v dobré víře*“³⁴.

²⁹ Směrnice Rady 78/855/ES ze dne 9. 10. 1978, o fúzích akciových společností.

³⁰ Směrnice Rady 82/891/ES ze dne 17. 12. 1982, o rozdělení akciových společností.

³¹ § 68a odst. 1 zákona č. 513/1993 Sb., obchodního zákoníku, ve znění zákona č. 370/2000 Sb.

³² ŠTENGLOVÁ, Ivana. In ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Obchodní zákoník: komentář*. 7. vydání, Praha: C.H. Beck, 2002, 395 s.

³³ DĚDIČ, Jan. *Obchodní zákoník. komentář*. Praha: Polygon, 2002, 2844 s.

³⁴ ŠTENGLOVÁ, Ivana. In ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Obchodní zákoník: komentář*. 7. vydání, Praha: C.H. Beck, 2002, 397 s.

I tato úprava, která již reflektovala výše uvedené směrnice, však trpěla několika nedostatky. Například v podstatě neexistovala obecná část právní úpravy přeměn. Z toho důvodu se úprava akciové společnosti používala i pro ostatní typy společností. To pak mělo za následek, že přísnější požadavky kladoucí se na akciové společnosti musely být splněny i u ostatních společností, ačkoliv pro to nebyl rozumný důvod³⁵. Úprava také byla velmi složitá a náročně aplikovatelná a zároveň bylo nutné transponovat do českého právního řádu Desátou směrnicí³⁶.

Ta měla za cíl vnést do právních řádů členských států úpravu přeshraniční fúze. Z toho důvodu byl přijat samostatný zákon upravující přeměny obchodních společností, v jehož důsledku byla tato problematika odstraněna z ObchZ. Tímto zákonem byl právě PřemZ, který nabyl účinnosti dne 1. 7. 2008. Úprava principu nezvratitelnosti se pak nacházela v § 56 tohoto zákona. „Po zápisu přeměny do obchodního rejstříku nelze tento zápis zrušit, nelze se dovolávat určení neplatnosti projektu přeměny nebo vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady nebo členské schůze, tím není dotčeno právo společníků nebo členů na dorovnání a projekt přeměny nemůže být změněn ani zrušen“³⁷. Zároveň stejně jako dnes platilo, že v řízení o návrhu na vyslovení neplatnosti přeměny je možné pokračovat jen pokud dojde ke změně předmětu řízení a navrhovatel bude místo určení neplatnosti požadovat náhradu újmy.

Novela zákona o přeměnách č. 355/2011 Sb., pak přesunula úpravu principu nezvratitelnosti z § 56 do § 57 téhož zákona. Současně došlo k úpravě znění daného ustanovení. Dle důvodové zprávy se jednalo o jeden z možných způsobů vyřešení problému, na který upozornil Evropský soud pro lidská práva ve svém rozhodnutí³⁸. Ten spočíval v tom, že česká úprava znemožňuje věcné projednání námitek a zasahuje tak do práva na spravedlivý proces. Rozhodnutí ESLP se sice týkalo staré právní úpravy³⁹, avšak úprava v zákoně o přeměnách byla téměř shodná.

Nově je tak možné změnit návrh a domáhat se určení, že projekt přeměny je v rozporu s právními předpisy. „Navrhovatel nebude tedy moci přeměnu zmařit, ale bude postaveno na jisto, že došlo k porušení právních povinností, což vytvoří základ pro možnost domáhat se náhrady škody, nebo přiměřeného zadostiučinění“⁴⁰. Je však otázkou, zda předmětná novela skutečně adekvátně reaguje na výtky ESLP, a zda je naše právní úprava v souladu s evropským právem. K tomu více v druhé kapitole této práce.

³⁵ DVOŘÁK, Tomáš. *Přeměny obchodních korporací*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 3 s.

³⁶ Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2005/56/ES ze dne 26. října 2005, o přeshraničních fúzích kapitálových společností.

³⁷ § 56 zákona č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění účinném ke dni 1. 7. 2008.

³⁸ Rozsudek páté sekce ESLP ze dne 15. 10. 2009, *Kohlhofer a Minarik proti České republice*, č. 32921/03, 28464/04 a 5344/05.

³⁹ § 131 odst. 3 písm. c) a § 220h odst. 4 zákona č. 513/1993 Sb., obchodního zákoníku, ve znění zákona č. 370/2000 Sb.

⁴⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 355/2011 Sb., obecná část, str. 20.

V roce 2014 pak došlo prostřednictvím novely číslo 303/2013 ke změně § 57 odst. 1 zákona o přeměnách do dnešní podoby. Aktuální právní úpravě principu nezvratitelnosti přeměn obchodních společností se věnuji v následující podkapitole.

2.2 Právní úprava principu *de lege lata*

Současná právní úprava přeměn obchodních společností je zakotvena jednak v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „OZ“) a jednak v PřemZ. Vztah mezi oběma zákony je takový, že OZ je *lex generalis* k zákonu o přeměnách. Úprava v něm obsažená se tak použije pouze podpůrně v případech, kdy určitou situaci PřemZ sám neupravuje.

Samotný princip nezvratitelnosti je pak v OZ upraven v § 175 odst. 1 a 2, který zní tak, že: „*Kdo rozhodl o přeměně právnické osoby, může rozhodnutí změnit, dokud se přeměna nestane účinnou. Stane-li se přeměna právnické osoby účinnou, nelze rozhodnout, že nenastala, ani vyslovit neplatnost právního jednání, které k přeměně vedlo, a nelze zrušit zápis přeměny do veřejného rejstříku*“⁴¹. S tím, že daný princip dále konkretizuje právě zvláštní úprava. Konkrétně § 57 odst. 1 písmeno a), b), PřemZ, jehož znění je následovné: „*Po zápisu přeměny do obchodního rejstříku nelze ani vyslovit neplatnost rozhodnutí o schválení přeměny, tím není dotčeno právo společníků nebo členů na dorovnání a na náhradu škody, popřípadě na přiměřené zadoistiučnění, nebo změnit ani zrušit projekt přeměny*“⁴².

Z textu obou zákonů tedy bezpochyby plyne, že zápisem přeměny do obchodního rejstříku nastávají její účinky. Tím se přeměna stává nezvratnou a není již možné následně rozhodnout, že k přeměně nedošlo, určit její neplatnost, či zrušit nebo změnit zápis přeměny ve veřejném rejstříku. To je rozdíl oproti jiným konstitutivním zápisům, jelikož do nich je zpravidla možné zasahovat. Příkladem je zápis prokuristy do obchodního rejstříku. Jelikož žalobu na určení neplatnosti rozhodnutí valné hromady, na jehož základě došlo k zápisu prokuristy do obchodního rejstříku je možné podat i poté, co byl zápis proveden.

Výše uvedené je potvrzeno i v odborné literatuře, kde se píše, že: „*okamžik zápisu přeměny do obchodního rejstříku je zcela zásadní. Prakticky to znamená, že proti rozhodnutí o zápisu přeměny do obchodního rejstříku nelze uplatňovat mimořádné opravné prostředky*“⁴³. Taktéž Ruban v komentáři uvádí, že: „*změna či revokace rozhodnutí o přeměně právnické osoby je ovšem možná pouze do doby, než se přeměna stane účinnou*“⁴⁴, tedy zásadně do doby, než dojde k jejímu zápisu do veřejného rejstříku. V komentáři

⁴¹ § 175 odst. 1 a 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁴² § 57 odst. 1 písmeno a), b) zákona č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů.

⁴³ ŠAFRÁNEK, Jan a kol. *Zákon o přeměnách obchodních společností a družstev*. Praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2019. 114 s.

⁴⁴ RUBAN, Radek. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2022. 1057-2262. Velké komentáře., 686 s.

od vydavatelství C.H. Beck je pak přímo uvedeno, že „*po tomto okamžiku nelze přeměnu nijak zvrátit*“⁴⁵. Přičemž takovým okamžikem se zásadně rozumí právě den zápisu do příslušného rejstříku.

Na nezvratitelnosti jednou zapsané přeměny se pak zásadně shoduje i judikatura. Například v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 19. 6. 2014 bylo judikováno, že: „*při zápisu přeměn obchodních společností či družstev do obchodního rejstříku se bezvýjimečně uplatní princip nezvratitelnosti zápisu*“⁴⁶. V novějším rozsudku pak Nejvyšší soud říká, že: „*při zápisu přeměn obchodních korporací do obchodního rejstříku se bezvýjimečně uplatní princip nezvratitelnosti zápisu. Vady v procesu přeměny (včetně porušení právních předpisů či stanov, jež by mohly vést k vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady, jímž byla přeměna schválena) již po zápisu přeměny do obchodního rejstříku nemohou být důvodem pro změnu či výmaz tohoto zápisu či vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady o schválení přeměny*“⁴⁷. Totéž vyplývá i z rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci ze dne 19. listopadu 2020⁴⁸ a Vrchního soudu v Praze ze dne 1. října 2019⁴⁹. K dané problematice se pak opakovaně vyjádřil i Ústavní soud. Judikatura je pak blíže rozebrána v následující podkapitole.

Je nutné zdůraznit, že princip se uplatní i v případech, kdy k zápisu přeměny došlo například chybou rejstříkového soudu nebo kdy je zapsaná přeměna v rozporu s právními předpisy. Nejvyšší soud dokonce hovoří o absolutní nezvratitelnosti přeměny⁵⁰. Jinými slovy tvrdí, že z principu neexistují žádné výjimky. Na první pohled se tak daná úprava jeví jako velmi přísná, jelikož poskytuje ochranu i právnímu jednání, které vykazuje závažné vady.

Svůj původ má v evropském právu⁵¹. Což je ostatně uvedeno i v důvodové zprávě. Ta zjednodušeně uvádí, že přeměny jsou po jejich zápisu do veřejného rejstříku právně absolutně nezvratitelné, a to bez ohledu na míru porušení zákona⁵². Také dodává, že tato koncepce je v souladu s požadavky uvedenými ve směrnici⁵³. Konkrétně se pak jedná o Třetí⁵⁴, Šestou⁵⁵ a Desátou⁵⁶ směrnici. Právě Desátá směrnice ve svém článku 17 stanoví, že: „*přeshraniční fúze, která nabyla účinnosti v souladu s článkem 12, nemůže být prohlášena za neplatnou.*“ Tyto směrnice jsou v současné době nahrazeny Novou směrnicí, podstata však zůstala stejná.

⁴⁵ GURIČOVÁ, Jana. LASÁK, Jan. In PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2019 (aktualizace 2023), 247 s.

⁴⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 6. 2014, sp. zn. 29 Cdo 3068/2013.

⁴⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2024, sp. zn. 27 Cdo 2109/2023.

⁴⁸ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 19. 11. 2020, sp. zn. 8 Cmo182/2020-414.

⁴⁹ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 1. 10. 2019, sp. zn. 14 Cmo 171/2019.

⁵⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 6. 2014, sp. zn. 29 Cdo 3068/2013.

⁵¹ ŠTENGLOVÁ, Ivana. In KUHN, Petr a kol. *Zákon o přeměnách obchodních společností a družstev. Komentář*. Praha: C.H.Beck, 2010. 201 s.

⁵² Důvodová zpráva k zákonu č. 125/2008 Sb., zvláštní část, str. 13.

⁵³ Důvodová zpráva k zákonu č. 125/2008 Sb., zvláštní část, str. 13.

⁵⁴ Směrnice Rady 78/855/ES ze dne 9. 10. 1978, o fúzích akciových společností.

⁵⁵ Směrnice Rady 82/891/ES ze dne 17. 12. 1982, o rozdělení akciových společností.

⁵⁶ Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2005/56/ES ze dne 26. října 2005, o přeshraničních fúzích kapitálových společností.

Jako *ratio* tohoto principu je uváděna zejména právní jistota, ochrana práv třetích osob a často i faktická nemožnost vrácení poměrů dotčených právnických osob do stavu před účinností přeměny⁵⁷. Při přeměnách totiž zásadně dochází k dotčení právní osobnosti obchodní korporace. Například při fúzi splynutím, které se účastní společnost A a společnost B přechází jmění těchto dvou společností na nově vznikající společnost C. Přičemž A a B účinností přeměny zanikají a zároveň vzniká zcela nová společnost C. Tato nástupnická společnost pak vstupuje do právních vztahů. Může tedy uzavírat smlouvy či se zavazovat k dluhům. Pokud by následně došlo ke zrušení zápisu o přeměně v obchodním rejstříku, tato nová společnost by přestala existovat a tím by nám zmizela i např. strana smlouvy či dlužník.

Na základě § 57 odst. 2 PřemZ je však alespoň umožněno změnit návrh na určení neplatnosti projektu přeměny nebo návrh na vyslovení neplatnosti rozhodnutí o schválení přeměny tak, že se navrhovatel bude domáhat určení, zda projekt přeměny nebo rozhodnutí o schválení přeměny jsou v rozporu s právními předpisy, společenskou nebo zakladatelskou smlouvou, zakladatelskou listinou nebo se stanovami. Pokud by neplatnost navrhovalo více osob, každá z nich jedná samostatně a je na navrhovateli, zda ten svůj návrh změní či nikoliv.

Zákon o přeměnách má přitom na mysli návrh ve smyslu § 85 písmeno a) zákona číslo 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen: „ZŘS“). „Zákon o přeměnách tedy zakotvuje zvláštní úpravu řízení o neplatnosti projektu přeměny a neplatnosti usnesení valné hromady či členské schůze“⁵⁸. Tento návrh musí být podán v prekluzivní lhůtě 3 měsíců⁵⁹ od některé ze skutečností upravených v § 54 odst. 3 PřemZ. Řízení o neplatnosti projektu či neplatnosti rozhodnutí o schválení přeměny probíhá dle ZŘS⁶⁰ jako by se jednalo o řízení ve věci neplatnosti usnesení valné hromady nebo členské schůze.

Možnost změnit návrh zákon upravuje pro situace, kdy řízení o vyslovení neplatnosti probíhá simultánně s řízením o zápis přeměny do obchodního rejstříku, tedy s takzvaným rejstříkovým řízením. Změna návrhu pak musí být provedena ve lhůtě soudem určené, která dle slov zákona, nesmí být kratší než 30 dnů. Dle § 85 zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěřeneckých fondů (dále jen „zákon o veřejných rejstřících“) „*rejstříkový soud nepřeruší řízení podle zákona upravujícího občanské soudní řízení v případě, že probíhá řízení, v němž je řešena otázka, která může mít význam pro rozhodnutí rejstříkového soudu*“⁶¹.

⁵⁷ RUBAN, Radek. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2022.1057-2262. Velké komentáře., 686 s.

⁵⁸ DĚDIČ, Jan. Nad zákonem o přeměnách aneb druhá „podařená“ dekodifikace obchodního zákoníku. *Právní správo*. 2008, roč. 8., č. 7, s. 20.

⁵⁹ Zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁰ § 53 zákona č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů.

⁶¹ § 85 zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěřeneckých fondů, ve znění pozdějších předpisů.

Současná právní úprava tak neumožňuje přerušování rejstříkového řízení dle § 109 odst. 2 c) OSŘ z důvodu toho, že byl podán návrh na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady, kterou byla schválena přeměna a zároveň byl podán návrh na zápis přeměny do obchodního rejstříku⁶². Přerušování z důvodu, že probíhá řízení, v němž je řešena otázka, která může mít význam pro rozhodnutí soudu totiž přímo vylučuje § 85 zákona o veřejných rejstřících⁶³. Ani prostřednictvím přerušování řízení nesmí být prodlužována lhůta k rozhodnutí o zápisu uvedená v § 96 zákona o veřejných rejstřících⁶⁴. V případě návrhu na zápis přeměny soud zápis provede bez zbytečného odkladu⁶⁵. Zákonem tak sice nestanovuje konkrétní délku lhůty, ale ukládá povinnost soudu provést zápis ve lhůtě nezbytně nutné⁶⁶.

Rejstříkový soud už zároveň není oprávněn přezkoumávat platnost usnesení valné hromady v rejstříkovém řízení, jako tomu bylo za staré právní úpravy⁶⁷. Toto řízení je totiž založeno na registračním principu a rejstříkový soud je tak oprávněn přezkoumat jen formální předpoklady návrhu.⁶⁸ V praxi tak může nastat situace, kdy rejstříkový soud zapíše přeměnu do obchodního rejstříku předtím, než je meritorně rozhodnuto o její platnosti, případně neplatnosti. Pokud pak k takové situaci opravdu dojde a zároveň nebude změněn návrh, soud je povinen řízení zastavit.

V § 57 odst. 3 až 5 PřemZ jsou pak upraveny postupy v případě, kdy soud určí rozpor projektu či rozhodnutí o schválení přeměny s jinými právními předpisy nebo zakladatelským právním jednáním. Jedná se o zvláštní ochranu a kompenzaci pro osoby, které jsou aktivně legitimované k podání návrhu ve věcech neplatnosti přeměny. Tyto osoby tak sice nemohou dosáhnout toho, aby došlo k navrácení do stavu před účinností přeměny, ale mají jiná práva. Ta by měla zajistit vykompenzování újmy, která daným osobám vznikla v důsledku závadné přeměny. Jedná se o právo na náhradu škody, pokud vznikla v souvislosti s přeměnou a přiměřené zadostiučinění, pokud došlo k zásahu do práva těchto osob.

Náhrady škody či přiměřeného zadostiučinění se pak mohou domáhat „*vůči všem osobám zúčastněným na přeměně nebo jejich právním nástupcům, má-li takové porušení, důvod neplatnosti projektu přeměny nebo neplatnosti rozhodnutí o přeměně základ v projektu přeměny, nebo vůči osobě zúčastněné na přeměně, jejíž orgán o přeměně rozhodl, nebo jejímu právnímu nástupci, nemá-li toto porušení nebo důvod neplatnosti rozhodnutí*

⁶² GALA, Petr. Neplatnost usnesení valné hromady po zápisu přeměny do obchodního rejstříku. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17., č. 13, s. 476-485.

⁶³ Rozhodnutí Vrchního soudu ze dne 12. 12. 2022, sp. zn. 14 Cmo 66/2022.

⁶⁴ ŠTENGLOVÁ, Ivana. In HAVEL, Bohumil a kol. *Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2015, 331 s.

⁶⁵ § 96 odst. 2 zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁶ ŠTENGLOVÁ, Ivana. In HAVEL, Bohumil a kol. *Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2015, 346 s.

⁶⁷ ŠUK, Petr. Ingerence soudů do vnitřních poměrů obchodních korporací. *Právní rozhledy*, 2017, č. 11, s. 21-30.

⁶⁸ Usnesení Vrchního soudu ze dne 21. 3. 2024, sp. zn. 14 Cmo 259/2023.

o přeměně základ v projektu přeměny“⁶⁹. Právo na přiměřené zadostiučinění pak musí být uplatněné u soudu nejpozději ve lhůtě 3 měsíců ode dne, kdy rozhodnutí soudu o závadnosti přeměny nabylo právní moci. „Přiměřené zadostiučinění v penězích přichází nejčastěji v úvahu v případě, kdy zásah do nemateriální sféry poškozeného může způsobit ztráty také v jeho majetkové sféře, a nelze předpokládat, že nepeněžitá satisfakce tuto ztrátu vyrovná“⁷⁰.

2.3 Rozebrání judikatury

Otázka aplikace principu nezvratitelnosti přeměn a jeho aspektů byla již několikrát předmětem soudního rozhodování. Principu se věnovaly nejen české soudy, včetně soudu Ústavního, ale i ESLP⁷¹. Na následujících několika stranách tak budou blíže představena některá relevantní soudní rozhodnutí.

Krajský soud v Českých Budějovicích – pobočka Tábor rozhodoval jako odvolací soud případ, kdy společnost A (dále jen „žalobkyně“) měla pohledávku vůči společnosti B (dále jen „žalovaná“). Žalovaná se následně rozdělila formou odštěpení sloučením. Soud poté musel rozhodovat, zda je právní jednání v podobě projektu této přeměny účinné ve vztahu k pohledávce žalobkyně. Ta se totiž domnívala, že toto jednání má zkracující charakter, jelikož veškeré jmění žalované přešlo na osoby zúčastněné na přeměně. To žalovaná popírala a zároveň „namítla nemožnost určení relativní neplatnosti projektu rozdělení s tím, že by mohlo negativně zasáhnout do práv třetích osob, že právní úprava zákona o přeměně obchodních společností je založena na nezvratitelnosti realizované přeměny a že existuje rozsáhlá úprava ochrany věřitelů společností zúčastněných na přeměně rozdělením“⁷².

Soud prvního stupně nepopřel, že přeměna obchodní společnosti je nezvratná, avšak poukázal na to, že dovolání se neúčinnosti právního úkonu nemá žádný vliv na již provedenou přeměnu. Dojde pouze k rozšíření majetku, ze kterého má věřitel možnost se uspokojit a rozhodl o relativní neúčinnosti projektu přeměny⁷³. Proti rozhodnutí soudu prvního stupně se žalovaná odvolala. Krajský soud v Českých Budějovicích se pak ohledně otázky nezvratitelnosti přiklonil k názoru okresního soudu a judikoval, že argumentace nezvratitelnosti „není přiléhavá, neboť případným určením neúčinnosti právního jednání se nijak nezasahuje do právních účinků této přeměny a nedochází ani k porušení principu nezvratitelnosti přeměny, nýbrž se pouze věřiteli zakládá právo domoci se své vykonatelné pohledávky vůči dlužníkovi z jeho původního majetku, který na základě přeměny přešel na některou

⁶⁹ Zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁰ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 16. 7. 2013 sp. zn. IV. ÚS 1630/11-1.

⁷¹ Rozsudek páté sekce ESLP ze dne 15. 10. 2009, *Kohlhofer a Minarik proti České republice*, č. 32921/03, 28464/04 a 5344/05.

⁷² Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích – pobočka Tábor ze dne 26. 5. 2022, sp. zn. 15 Co 275/2021-365.

⁷³ Rozsudek Okresního soudu v Táboře ze dne 15. 6. 2021, sp. zn. 9 C 209/2020-158.

z nástupnických společností“⁷⁴. Vyslovení relativní neúčinnosti tak dle této judikatury nenarušuje nezvratitelnost přeměny obchodní společnosti.

Vrchní soud v Praze se zase zabýval otázkou nezvratitelnosti zápisu přeshraniční přeměny⁷⁵. Konkrétně šlo o případ, kdy se navrhovatelka domáhala určení neplatnosti přeshraniční fúze poté, co už došlo k jejímu zápisu do obchodního rejstříku. Vrchní soud však ve svém rozhodnutí upozorňuje, že jakmile je přeměna zapsána, již není možné vyslovit její neplatnost. Lze pouze určit její rozpor s právními předpisy či stanovami a v závislosti na tom požadovat náhradu škody či přiměřené zadostiučinění. „Přeměna zapsaná do obchodního rejstříku je v zásadě neprolomitelný proces a již jej nelze napadnout pro neplatnost“⁷⁶.

Pokud by však navrhovatelka neprovedla změnu návrhu a nadále požadovala prohlášení neplatnosti, soud by musel řízení zastavit. Vrchní soud se však domníval, že navrhovatelka ve svém původním návrhu alternativně formulovala část petitu odpovídající § 57 odst. 2 zákona o přeměnách a nemusela proto měnit návrh v průběhu řízení. Soud prvního stupně proto pochybil, jelikož přistoupil k zastavení řízení, přestože byly splněny podmínky proto, aby se v řízení mohlo pokračovat.

Absolutní nezvratitelnost zapsané přeměny byla judikovaná i v rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci⁷⁷. Soud zde odkazuje na důvodovou zprávu a evropské směrnice, které daly základ této úpravě. Konkrétně šlo o případ, kdy se konalo řízení o určení vlastnického práva první žalované k vyčleněné části jmění, které mělo v důsledku rozdělení formou odštěpení sloučením přejít do vlastnictví druhé žalované. V tomto řízení pak došlo k vydání předběžného opatření, kterým bylo první žalované uloženo zdržet se jakéhokoliv nakládání s pozemky uvedenými v rozhodnutí o předběžném opatření.

Proti tomu se obě žalované odvolaly. Jedním z argumentů bylo, že první žalovaná, které byla uložena povinnost zdržet se nakládání, není pasivně věcně legitimována, neboť již nastaly účinky přeměny a vlastníkem pozemků je v době vydání předběžného opatření jiný subjekt. K tomu se přiklonil i Vrchní soud a uvedl, že: „pokud tedy došlo již přede dnem vydání napadeného rozhodnutí k zápisu přeměny žalované 1/ do obchodního rejstříku, žalovaná 1/ pozbývala k tomuto okamžiku vlastnictví k vyčleněné části jmění, jebož součástí jsou rovněž nemovitosti, jichž se návrh týká, a nelze ji proto s těmito nemovitostmi zakázat dispozice“⁷⁸.

⁷⁴ Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích – pobočka Tábor ze dne 26. května 2022, sp. zn. 15 Co 275/2021-365.

⁷⁵ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 1. 10. 2019, sp. zn. 14 Cmo 171/2019.

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 19. 11. 2020, sp. zn. 8 Cmo 182/2020-414.

⁷⁸ Tamtéž.

Nyní následují rozhodnutí Nejvyššího soudu. Prvním je rozhodnutí ze dne 27. 10. 2021, sp. zn. 27 Cdo 2250/2020.⁷⁹ Toto usnesení se zabývá otázkou fikce zápisu v rejstříkovém řízení. Jedná se o situaci, kdy rejstříkový soud ve lhůtě pěti pracovních dnů neprovedl zápis nebo o návrhu na zápis vůbec nerozhodl. V takových případech platí fikce, že k tomuto zápisu došlo. Nejvyšší soud zde usoudil, že zákonodárce upřednostnil rychlost zápisu navrhovaných skutečností před kontrolou jejich správnosti. Avšak dodává, že tomu tak nemá být v případech, kdy návrh podá neoprávněná osoba.

Není tedy možné, aby taková osoba podala návrh, kterým by zahájila řízení, a to by pak následně skončilo fikcí zápisu z důvodu prodlení na straně rejstříkového soudu. Nejvyšší soud také dospěl k závěru, že pětidenní lhůta uvedená v zákoně o veřejných rejstřících⁸⁰ je nejen lhůtou pro zápis přeměny, ale i lhůtou pro změnu či výmaz přeměny. Jirí Kunášek k tomu dodává, že „*to opět upozorňuje na to, že v praxi mnohokrát uvedené pravidlo o nezrušitelnosti jednou zapsané přeměny nemusí být bezvýjimečné, a být tak řešením pro všechny problematické situace, jak je v praxi mnohdy pojmána*“⁸¹.

V jednom z nejnovějších rozhodnutí⁸² Nejvyšší soud řešil případ, kdy došlo k rozdělení žalobkyně formou odstěpení sloučením. Dle projektu přeměny, přešla na již existující společnost i nemovitost zatížená věcným břemenem užívání, a to ke dni zápisu přeměny do obchodního rejstříku. Žalovaná se však odvolávala úpravy občanského zákoníku dle které, „*převede-li se vlastnické právo k nemovité věci zapsané ve veřejném seznamu, nabývá se věc do vlastnictví zápisem do takového seznamu*“⁸³. Nejvyšší soud však správně říká, že aplikace tohoto paragrafu není možná už jen proto, že u přeměn nedochází k převodu, ale k přechodu vlastnického práva.

Také dodává, že: „*zpochybňuje-li dovolatelka „zákonost notářských zápisů, na jejichž základě došlo k předmětné přeměně a následnému zápisu do obchodního rejstříku“, přehlíží, že se při zápisu přeměn obchodních korporací do obchodního rejstříku bezvýjimečně uplatní princip nezvratitelnosti zápisu. Vady v procesu přeměny (včetně porušení právních předpisů či stanov, jež by mohly vést k vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady, jímž byla přeměna schválena) již po zápisu přeměny do obchodního rejstříku nemohou být důvodem pro změnu či výmaz tohoto zápisu či vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady o schválení přeměny*“⁸⁴.

V posledním rozhodnutí⁸⁵ Nejvyššího soudu bylo rozhodnuto o případu, kdy nástupnická společnost A převzala jmění zanikající společnosti B a společnosti C v důsledku fúze sloučením.

⁷⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2021, sp. zn. 27 Cdo 2250/2020.

⁸⁰ § 96 odst. 1 z. č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěřeneckých fondů, ve znění pozdějších předpisů.

⁸¹ KUNÁSEK, Jirí. *Limity fikce zápisu do obchodního rejstříku. Ius Focus*. [online]. beck-online.cz, IF 4/2022 [cit. 20. září 2024]. Dostupné z: <https://app-beck-online-cz.czproxy.upol.cz/bo/document-view.seam?documentId=njuweobqgmzdook7nfta&refSource=toc>

⁸² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2024, sp. zn. 27 Cdo 2109/2023.

⁸³ § 1105 z. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2024, sp. zn. 27 Cdo 2109/2023.

⁸⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 6. 2014, sp. zn. 29 Cdo 3068/2013.

Odvolací soud zrušil rozhodnutí soudu prvního stupně o povolení zápisu, jelikož návrh na zápis byl podán neoprávněnou osobou. Došlo tak k odstranění doložky právní moci a k výmazu zápisu fúze v obchodním rejstříku.

Nejvyšší soud zde v souladu s dosavadní judikaturou dovozuje, že účinky přeměny nastávají zápisem do obchodního rejstříku bez ohledu na míru porušení právních předpisů. Jakmile tedy dojde k zápisu je tento „zápis právně absolutně nezvratitelný. Případné vady v procesu přeměny (včetně porušení právních předpisů či stanov, jež by mohly vést k vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady, jímž byla přeměna schválena) již po zápisu přeměny do obchodního rejstříku nemohou být důvodem pro zrušení tohoto zápisu či vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady“⁸⁶. Rozhodnutí velmi podrobně argumentuje absolutní povahu principu nezvratitelnosti. Zároveň z něj však činí jednu výjimku. Té bude pozornost věnována v následující podkapitole.

Tím se dostáváme k rozhodnutím soudu Ústavního. V prvním usnesení⁸⁷ Ústavního soudu byl posuzován případ, kdy na valné hromadě společnosti bylo rozhodnuto o převodu jmění společnosti na hlavního akcionáře. Stěžovatelé poté podali v zákonné lhůtě žalobu na určení neplatnosti právě tohoto usnesení valné hromady o převodu jmění. Zároveň o tom informovali rejstříkový soud, který měl na základě tohoto usnesení provést změny v obchodním rejstříku.

Rejstříkový soud však vymazal společnost předtím, než bylo meritorním rozhodnutím ukončeno soudní řízení o určení platnosti či neplatnosti usnesení valné hromady. Tím nastaly účinky této přeměny a jmění přešlo na hlavního akcionáře. Ústavní soud pak dospěl k závěru, že rozhodnutí rejstříkového soudu nevzniká zásah do práv stěžovatelů, přestože věděl o soudním řízení a nevyčkal na jeho skončení. Uvedl totiž, že rejstříkový soud je oprávněn přezkoumat jako předběžnou otázku to, zda je usnesení valné hromady platné i za situace, kdy paralelně probíhá řízení o neplatnosti usnesení valné hromady.

Přerušení rejstříkového řízení v této situaci je pak na zvážení soudu a pokud k němu nepřistoupí, nelze to posoudit jako zásah do práv stěžovatelů, jelikož „podání žaloby na neplatnost usnesení valné hromady není bez dalšího automaticky důvodem pro přerušení řízení, ale je na rejstříkovém soudu, resp. dle tehdy platné právní úpravy bylo, aby uvážil, zda s ohledem na důvody, pro které je neplatnost usnesení namítána, bylo namístě řízení přerušit“⁸⁸. Dále uvádí: „že proces přeměny společnosti, který je závažným zásahem do existence společnosti, je od určitého okamžiku s ohledem na jeho právní, ekonomické a technické aspekty procesem těžko zvrátitelným“⁸⁹. Dle Ústavního soudu tomu tak je s ohledem na práva třetích osob, jejichž ochrana je upřednostněna před právy akcionářů.

⁸⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 6. 2014, sp. zn. 29 Cdo 3068/2013.

⁸⁷ Usnesení Ústavního soudu ze dne 25. 3. 2003, sp. zn. IV. ÚS 720/01.

⁸⁸ Tamtéž.

⁸⁹ Tamtéž.

V dalším rozhodnutí⁹⁰ pak Ústavní soud judikoval, že „*v řízení o neplatnosti usnesení valné hromady zahájeném před zápisem do obchodního rejstříku, je možno po provedeném zápisu pokračovat jen, dojde-li ke změně předmětu řízení na řízení o náhradu škody nebo na řízení o dorovnání.*“⁹¹ Také upozorňuje, že před rozhodnutím o přiznání či nepřiznání náhrady újmy je nutné rozhodnout předběžnou otázku vztahující se k neplatnosti usnesení valné hromady. Odkazuje přitom na nález⁹² Ústavního soudu, který se problematikou této předběžné otázky blíže zabýval.

Posledním rozhodnutím Ústavního soudu, kterému se budeme v této části práce věnovat je nález sp. zn. III. ÚS 2671/09⁹³. Ten se zároveň vypořádává i s rozsudkem⁹⁴ ESLP. V něm ESLP kritizoval českou právní úpravu, posuzoval přiměřenost omezení práv minoritních akcionářů, a nakonec dospěl k závěru, že Česká republika svou úpravou porušuje Evropskou úmluvu. Tomu se pak blíže věnuji ve třetí kapitole.

Nyní se proto vraťme k předmětnému nálezu. V něm se Ústavní soud zabýval návrhem na vyslovení rozporu ustanovení § 200h z. č. 513/1991 Sb., ObchZ s ústavním pořádkem a návrhem na zrušení § 131 odst. 3 a 4 ObchZ. Stěžovatelé tvrdili, že došlo k porušení jejich práva na spravedlivý proces. Ten měl spočívat v tom, že byl zamítnut jejich návrh na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady, kterým bylo rozhodnuto o rozdělení společnosti. Ústavní soud však jejich ústavní stížnost zamítl s argumentací, že nejde o porušení práva na spravedlivý proces, jelikož „*platí, že podmínky a podrobnosti soudního přezkumu upravuje zákon, přičemž nelze vyloučit, že právo podle tohoto článku garantované bude naplněno v jiném řízení než původně zahájeném, jestliže je způsobilé představovat obdobně adekvátní procesní instrument*“⁹⁵.

Ústavní soud zde cituje usnesení ze dne 31. 8. 2006⁹⁶ dle kterého není porušením nebo omezením práva na soudní ochranu situace, kdy akcionáři nejsou účastníky rejstříkového řízení, ale toto právo je jim zabezpečeno jiným způsobem. Ústavní soud také tvrdí, že proto, aby se stěžovatel mohl domáhat náhrady škody a přiměřeného zadostiučinění není nutná deklarace rozporu či neplatnosti. To má být dle Ústavního soudu předmětem řízení o nárocích, jelikož jejich úspěch se od tohoto posouzení odvíjí. „*Stěžovatelův názor, že naopak „absence“ takové součásti odůvodnění soudního rozhodnutí jej těchto práv zbavuje, resp. že tato práva tím vůbec „neznikla“, tedy neobstojí*“⁹⁷.

⁹⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 16. 7. 2013, sp. zn. IV. ÚS 1630/11-1.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² Nález Ústavního soudu ze dne 3. 3. 2011, sp. zn. III. ÚS 2671/09.

⁹³ Tamtéž.

⁹⁴ Rozsudek páté sekce ESLP ze dne 15. 10. 2009, *Kohlhofer a Minarik proti České republice*, č. 32921/03, 28464/04 a 5344/05.

⁹⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 3. 3. 2011, sp. zn. III. ÚS 2671/09.

⁹⁶ Usnesení Ústavního soudu ze dne 31. 8. 2006, sp. zn. II ÚS 121/03.

⁹⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 3. 3. 2011, sp. zn. III. ÚS 2671/09.

Dalším citovaným rozhodnutím je usnesení Ústavního soudu ze dne 25. 5. 2005⁹⁸, dle něhož „*právní úprava postupu soudu v rejstříkovém řízení odpovídá smyslu a účelu další související právní úpravy týkající se přeměny obchodních společností, jejímž cílem je bez průtahů umožnit zápis těchto změn, ke kterým dochází na smluvním základě jejich společníků, a to s ohledem na to, že proces přeměny společnosti, který je závažným zásahem do existence společnosti, je od určitého okamžiku s ohledem na jeho právní, ekonomické a technické aspekty procesem těžko zpratitelným*“⁹⁹.

Zároveň „*Ústavní soud neshledává, že by se v případě převodu jmění na jediného akcionáře ve vazbě na jeho zápis do obchodního rejstříku a na možnost sporného řízení ohledně neplatnosti usnesení valné hromady jednalo o situaci natolik odlišnou od jiných přeměn společností, že by v tomto případě měl zaujmout jiné stanovisko než ve svých předchozích rozhodnutích týkajících se analogické problematiky; i v ostatních případech platí, že od okamžiku zápisu společnosti do obchodního rejstříku soud vysloví neplatnost usnesení valné hromady, i kdyby ji shledal*“¹⁰⁰.

Na základě výše uvedených rozhodnutí je tak možné učinit závěr, že i judikatura zastává názor, že jednou účinnou přeměnu již nelze vzít zpět. Princip nezvratitelnosti je tak podle ní absolutní. Pokud je pak předmětná novela např. v rozporu s právními předpisy, dotčené osoby mají pouze právo na kompenzaci v souladu se zákonem o přeměnách.

2.3.1 Výjimky z principu dovozené v usnesení NS sp. zn. 29 Cdo 3068/2013

Pomyslné vidle do absolutní povahy principu nezvratitelnosti hází rozhodnutí nejvyššího soudu¹⁰¹, které je zmíněno i výše. Jeho právní věta zní takto: „*Při zápisu přeměn obchodních společností či družstev do obchodního rejstříku se bezvýjimečně uplatní princip nezvratitelnosti zápisu. Skutečnost, zda k zápisu přeměny do obchodního rejstříku došlo na základě pravomocného rozhodnutí rejstříkového soudu, či na základě rozhodnutí, které dosud právní moci nenabýlo, tak pro nastoupení právních účinků přeměny není významná. Byla-li do obchodního rejstříku zapsána fúze sloučením, nastaly její účinky bez ohledu na to, zda rozhodnutí rejstříkového soudu, na jehož základě byla fúze zapsána, nabýlo právní moci či nikoli. To platí i tehdy, jestliže rejstříkový soud již provedený zápis fúze sloučením posléze z vlastní iniciativy z obchodního rejstříku odstranil. Jakoliv totiž případné vady v procesu přeměny již po zápisu přeměny do obchodního rejstříku nemohou být důvodem pro zrušení tohoto zápisu či vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady, jinak je tomu v případě, kdy se například valná hromada vůbec nekonala a zápis o jejím konání byl zfalšován*“¹⁰². Předmětné usnesení je často

⁹⁸ Usnesení Ústavního soudu ze dne 25. 5. 2005, sp. zn. III. ÚS 527/04.

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 3. 3. 2011, sp. zn. III. ÚS 2671/09.

¹⁰¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 6. 2014, sp. zn. 29 Cdo 3068/2013.

¹⁰² Tamtéž.

citované jinými soudy, neboť je v něm podrobně popsáno v čem princip nezvratitelnosti spočívá a proč je důležitý. Zároveň je v rozhodnutí potvrzena absolutní povaha principu.

Když se však zaměříme na poslední souvětí právní věty, zjistíme, že Nejvyšší soud v něm judikuje jednu důležitou výjimku. Dle Nejvyššího soudu tedy existuje situace, za které je teoreticky možné princip nezvratitelnosti prolomit. Zjednodušeně jde o případ, kdy se přeměna zkrátka nestala a jedná se tedy o tzv. *non přeměnu*¹⁰³. Jako příklad Nejvyšší soud uvádí situaci, kdy se valná hromada vůbec nekonala a zápis o jejím konání byl zfalšován¹⁰⁴. Jinými slovy valná hromada, na které se mělo o přeměně rozhodovat nikdy neproběhla. Případně se valná hromada sice konala, ale o přeměně se nikdy nerozhodovalo.

Otevírá se tak diskuse, zda je opravdu možné jednou nastalé účinky přeměny zvrátit a vrátit vše do předešlého stavu. Tedy například zrušit nově vzniklou společnost či „oživit“ společnost již zrušenou. Osobně si myslím, že pokud je do obchodního rejstříku zapsána přeměna, která však *de facto* neexistuje, tedy k jejímu zapsání došlo na základě zfalšovaných dokumentů, není správné trvat na absolutní nezvratitelnosti této přeměny a ponechat ji zapsanou v obchodním rejstříku. Tím spíš, že v minulosti tento princip absolutní nebyl. K tomu se přiklání i Čech, který ve své přednášce uvádí, že není možné podržet přeměnu, která nebyla nikdy schválena a tím pádem neexistuje¹⁰⁵. Domnívám se pak, že by v takové situaci bylo vhodné přistoupit k poměrování principů. A to konkrétně principu právní jistoty a ochrany práv třetích osob na jedné straně a principu ochrany veřejného pořádku neboli *public order* na straně druhé.

Veřejný pořádek je možné definovat „*jako soubor pravidel nebo zásad chování na veřejnosti, určité zásady, na kterých celá společnost trvá*“¹⁰⁶. Nejvyšší soud¹⁰⁷ pak judikoval, že „*jde o základní hodnotové a řídicí principy, bez nichž nemůže demokratická společnost fungovat a které jsou základem budování právního státu.*“ Pod pojem veřejného pořádku pak Nejvyšší soud řadí i např. ochranu právního postavení třetích osob¹⁰⁸. Nechat existovat přeměnu, která je smyšlená, pokládám za rozporné s pravidly společnosti a tím i s veřejným pořádkem. Jedná se o tak závažnou protiprávnost, že ji nelze ospravedlnit ochranou žádného jiného principu. Vždy by se ale mělo jednat o zcela výjimečné situace, u kterých by byl jiný postup zjevně nepřiměřený. S největší pravděpodobností se tak bude jednat jen o situaci, kterou předvídá Nejvyšší soud. Vzácnost takových případů je odůvodněna nejen právní jistotou a ochranou práv třetích osob, ale právě i obtížností, která souvisí s teoretickým navrácením dotčených právních poměrů do původního stavu před přeměnou.

¹⁰³ ČECH, Petr. *Přeměny obchodních korporací*. Nahrávka z online přednášky PF UK. 2020.

¹⁰⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 6. 2014, sp. zn. 29 Cdo 3068/2013.

¹⁰⁵ ČECH, Petr. *Přeměny obchodních korporací*. Nahrávka z online přednášky PF UK. 2020.

¹⁰⁶ HENDRYCH, Dušan. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 1121-1122 s.

¹⁰⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 8. 2018, sp. zn. 21 Cdo 1012/2016.

¹⁰⁸ Tamtéž.

Vladimír Čížek k předmětnému rozhodnutí dodává¹⁰⁹, že Nejvyšší soud vlastně potvrzuje dosavadní výkladovou praxi a dovoluje prolomení účinků a právních vztahů založených přeměnou, pokud uplatňovaná vada souvisí se skutečnostmi, jež nastaly před realizací přeměny.¹¹⁰ Jedná se tak o rozdílnou situaci, než která byla rozebrána výše. I zde se sice posuzuje neplatnost usnesení valné hromady, jde však o takové usnesení, jehož předmětem není samotné rozhodnutí o přeměně. Společnost, jejíž valná hromada závadné usnesení vydala se však následně nějaké přeměny zúčastnila, a tato přeměna již byla zapsána do obchodního rejstříku¹¹¹.

Jako příklad je možné uvést případ posuzovaný v rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2008¹¹². Dovolatel se v něm domáhal prohlášení neplatnosti usnesení valné hromady, kterým bylo rozhodnuto o přechodu všech účastnických cenných papírů společnosti na hlavního akcionáře. Zároveň se domáhal i zrušení výmazu společnosti a přerušení rejstříkového řízení. Soud prvního stupně i soud odvolací jeho návrhy zamítli a řízení o neplatnosti zastavily.

Nejvyšší soud pak uvedl, že § 183 odst. 1 ve spojení s § 131 odst. 3 písm. c) ObchZ, který zní tak, že „soud neryslovi neplatnost usnesení valné hromady akciové společnosti, jestliže byl pravomocně povolen zápis rozdělení do obchodního rejstříku“, dopadá jen na usnesení valné hromady, na jehož základě došlo k zápisu rozdělení do obchodního rejstříku. Rozhodnutí o přechodu účastnických cenných papírů však tomu jen předcházelo. I pokud tedy následně došlo k zániku společnosti, má se v řízení o neplatnosti pokračovat s jejími právními nástupci. V opačném případě by osoby dotčené protiprávním rozhodnutím valné hromady navždy ztratily možnost dovolat se před soudem neplatnosti.

Pokud se následně ukáže, že o přechodu účastnických cenných papírů bylo rozhodnuto protiprávně a bude tak vyslovena neplatnost usnesení valné hromady, nebude to mít vliv na platnost a účinnost následného rozdělení společnosti. Nicméně na osoby, jejichž účastnické cenné papíry přešly na hlavního akcionáře „by se nablíželo, jako kdyby nepřestal být akcionářem zaniklé společnosti a musel by se stát též akcionářem společnosti, jež vznikly rozdělením zaniklé společnosti“¹¹³.

Ščerba pak tuto situaci více rozebírá a uvádí, že „vzhľadom ku skutočnosti, že spoločnosť ABC v tomto teoretickom príklade zfužovala do právneho nástupcu spoločnosti XYZ, budú minoritní akcionári pôvodnej spoločnosti ABC povinní vrátiť čiastku za svoje akcie spoločnosti XYZ (pôvodní akcionári i spoločnosť ABC si budú povinní vrátiť všetky vzájomne si poskytnuté plnenia). Obdobne potom spoločnosť XYZ bude s najväčšou

¹⁰⁹ ČÍŽEK, Vladimír. *Fúze, aneb tlustá červená linie?* Online. Epravo.cz. 2014. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/fuze-aneb-tlusta-cervena-linie-95426.html>. [cit. 9. listopadu 2024].

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ GALA, Petr. Neplatnost usnesení valné hromady po zápisu přeměny do obchodního rejstříku. *Právní rozhledy*, 2009, č. 13, s. 476-485.

¹¹² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2008, sp. zn. 29 Cdo 1315/2006.

¹¹³ Tamtéž.

pravdepodobnosťou povinná vydat' akcionárom akcie spoločnosti XYZ, a to v pomere hodnoty akcií spoločnosti ABC v dobe squeeze-outu“¹¹⁴.

Názor Nejvyššího soudu, že lze prohlásit za neplatné jakékoliv usnesení valné hromady, které předcházelo zápisu přeměny a kterým nebyla taková přeměna schválena, je motivován tím, aby bylo zabráněno obcházení zákona a společníci nemohli účelově přeměňovat společnosti a hojit tak jakékoliv porušování právních předpisů.¹¹⁵ Důsledky zneplatnění usnesení valné hromady, které předcházelo přeměně, lze posoudit jako zásah do právních vztahů založených přeměnou. Což prakticky znamená narušení absolutní povahy principu nezvratitelnosti. Je tomu tak i přesto, že je zde vyloučena restituce v podobě znovu zapsání společnosti do obchodního rejstříku, což potvrzuje Ščerba ve svém článku¹¹⁶.

Jak totiž uvádí Gala ve svém článku, Nejvyšší soud opomíjí skutečnost, že proces přeměny vždy probíhá dle schváleného projektu přeměny. Jeho součástí je i výměnný poměr, ten stanovuje způsob výměny akcií v zanikající společnosti za akcie nástupnické společnosti.¹¹⁷ Jakmile nastanou účinky přeměny, dojde i k výměně těchto akcií. Pokud pak bude prohlášena neplatnost usnesení valné hromady, společnost je dle Nejvyššího soudu nucená nahlížet na jakékoliv osoby, jako by nepřestaly být akcionáři zaniklé společnosti a musely se stát též akcionáři společnosti po přeměně¹¹⁸. „Společnost sama navíc nemá žádné prostředky, jak získat zpět akcie vydané po přeměně akcionářům a vydat je jiným osobám, na které je třeba nahlížet, jako by nepřestaly být akcionáři. Prohlásit takové akcie za neplatné samozřejmě nelze, protože k tomu neexistuje žádné zákonné zmocnění“¹¹⁹.

¹¹⁴ ŠČERBA, Tomáš. K niektorým právnym impaktom neplatného uznesenia valnej hromady fúzovanej akciovej spoločnosti. *Právní rozhledy*, 2009, č. 12, s. 425-431.

¹¹⁵ GALA, Petr. Neplatnost usnesení valné hromady po zápisu přeměny do obchodního rejstříku. *Právní rozhledy*, 2009, č. 13, s. 476-485.

¹¹⁶ ŠČERBA, Tomáš. K niektorým právnym impaktom neplatného uznesenia valnej hromady fúzovanej akciovej spoločnosti. *Právní rozhledy*, 2009, č. 12, s. 425-431.

¹¹⁷ GALA, Petr. Neplatnost usnesení valné hromady po zápisu přeměny do obchodního rejstříku. *Právní rozhledy*, 2009, č. 13, s. 476-485.

¹¹⁸ Tamtéž.

¹¹⁹ Tamtéž.

3. Posouzení ústavnosti současné právní úpravy a jejího souladu s Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod

Třetí kapitola této diplomové práce je zaměřena na analýzu současné právní úpravy přeměn obchodních společností ve světle práva na spravedlivý proces. Právo na spravedlivý proces je jedním ze základních práv a je zakotveno jak na vnitrostátní¹²⁰, tak i na evropské úrovni¹²¹. Dané právo je považováno za jeden z klíčových principů právního státu, neboť vytváří procesní prostor pro ochranu a vynucování všech ostatních práv¹²². Z práva na spravedlivý proces tak mimo jiné plyne i pozitivní závazek státu zajistit realizaci toho práva po legislativní stránce¹²³. Jinými slovy „*musí vzniknout odpovídající procesní předpisy, na jejichž základě se jednotlivec může domáhat svých práv*“¹²⁴. Otázkou však zůstává, zda je výše uvedené splněno i u procesu zabývajícím se neplatností přeměn.

Problematika souladnosti vyvstala zejména v souvislosti s rozsudkem ESLP¹²⁵. Ten judikoval, že Česká republika porušila čl. 6 EÚLP. Česká právní úprava totiž dle názoru ESLP omezovala přístup k soudům tím, že odpírala možnost vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady o přeměně ve chvíli kdy, již došlo k jejímu zápisu do obchodního rejstříku. Jinými slovy odpírala možnost meritorního rozhodnutí.¹²⁶ „*ESLP také konstatoval, že žalobu na náhradu škody či poskytnutí přiměřeného zadostiučinění za porušení základních práv společníka není možné považovat za právní prostředek ke zmírnění účinků ustanovení*“¹²⁷. Ještě bych upozornila, že se rozsudek sice týkal předchozí právní úpravy¹²⁸, avšak jeho závěry lze použít i na úpravu v zákoně o přeměnách, neboť tam se nacházela a stále se nachází velmi podobná úprava.

V důsledku rozhodnutí ESLP vznikla povinnost českému zákonodárci upravit dikci ustanovení § 57 zákona o přeměnách a zajistit tak jeho soulad s Úmluvou. K tomu mělo dojít prostřednictvím novely č. 355/2011 Sb., která v § 57 odst. 2 daného ustanovení výslovně upravila možnost vyslovit porušení právních předpisů i po jejím zápisu do veřejného rejstříku.

¹²⁰ Zákon č. 2/1993 Sb., listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů a Zákon č. 1/1993 Sb., ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

¹²¹ Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, sjednána 4. listopadu 1950, v platnosti od 3. září 1953.

¹²² PŘIDAL, Ondřej. Pojem právo na spravedlivý proces v civilním řízení. *Právní rozhledy*, 2010, č. 20, s. 731.

¹²³ HUSSEINI, Faisal. KOPA, Martin. In HUSSEINI, Faisal a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2021, 1032 s.

¹²⁴ Tamtéž.

¹²⁵ Rozsudek páté sekce ESLP ze dne 15. 10. 2009, *Kohlhofer a Minarik proti České republice*, č. 32921/03, 28464/04 a 5344/05.

¹²⁶ DVOŘÁK, Tomáš. *Přeměny obchodních korporací*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 147 s.

¹²⁷ LÍBAL, Bořivoj, MALENOVSKÝ Radek. K Úvaze: Šlo by skutečně o adekvátní promítnutí rozsudku ESLP ve věci Kohlhofer a Minarik proti ČR do právního řádu? *Bulletin advokacie*, 2010, č. 11, s. 33.

¹²⁸ § 131 odst. 3 písm. c a § 220h odst. 4 obchodního zákoníku, ve znění zákona č. 370/2000 Sb.

Dle důvodové zprávy¹²⁹ se tak do ustanovení promítl jeden z možných způsobů řešení nesouladu české právní úpravy s Úmluvou, na který upozornil právě ESLP ve svém rozhodnutí. Je však toto řešení opravdu dostatečné? Napravila předmětná novela veškeré nedostatky, které české právní úpravě vytýkal ESLP?

K zodpovězení těchto otázek, a tedy ke zjištění, zda je současná dikce § 57 zákona o přeměnách stále v rozporu s právem na spravedlivý proces se pokusíme dospět v následující části práce.

3.1 Soulad s čl. 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod

Jako první bude posuzován soulad české právní úpravy s článkem 6 odst. 1 věta první EÚLP, který zní: *„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu.“*⁴³⁰ Pro posouzení souladnosti pak bude nejdůležitější přesně identifikovat v čem ESLP spatřoval nedostatky české právní úpravy a jak na tyto vytýkané nedostatky zareagovala předmětná novela.

Když se tedy blíže podíváme na předmětné rozhodnutí ESLP zjistíme, že na tento případ je možné aplikovat pětistupňový test¹³¹. Ten zřejmě aplikoval i ESLP, přestože to ve svém rozhodnutí výslovně neuvádí. Tento test se totiž využívá právě v případech, kdy dochází k omezení některého ze základních práv garantovaných Úmluvou a jak už název napovídá, skládá se z pěti kroků.

V prvním kroku se zjišťuje, zda případ spadá pod rozsah některého z článků. O neplatnosti přeměny rozhoduje soud. Soudní řízení musí splňovat veškeré atributy práva na spravedlivý proces. Tento případ proto spadá pod čl. 6 EÚLP.

V druhém kroku se posuzuje, zda bylo do daného práva zasazeno. Takovým zásahem bude typicky určité omezení základního práva. V případě řešeném ESLP lze omezení práva spatřovat v odeprání možnosti meritorního rozhodnutí o neplatnosti přeměny poté, co byla zapsána do obchodního rejstříku.

¹²⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 355/2011 Sb., zvláštní část, str. 63.

¹³⁰ Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, sjednána 4. listopadu 1950, v platnosti od 3. září 1953.

¹³¹ Ten byl aplikován též např. v rozsudku druhé sekce ESLP ze dne 22. 1. 2013, *Sükran Aydın a další proti Turecku*, č. 49197/06, 23196/07, 50242/08, 60912/08 a 14871/09.

Třetí krok se zabývá otázkou zákonnosti, tedy zda má omezení zákonný podklad. Nemožnost určení neplatnosti je upravena zákonem. Konkrétně v zákoně o přeměnách v § 57. Můžeme se tedy přesunout ke čtvrtému kroku.

V něm je nutné definovat legitimní cíl, který omezení sledovalo. Dle názoru ESLP je princip nezvratitelnosti prostředkem podpory obchodu a ekonomického rozvoje. Zároveň díky němu nedochází k průtahům v řízení a upevňuje tak stabilitu na obchodních trzích¹³². Omezení přístupu k soudu tak bylo, dle jeho názoru, učiněno ve veřejném zájmu a sledovalo legitimní cíl. Zároveň tento princip chrání věřitele. I čtvrtý krok je tedy splněn.

Posledním krokem je posouzení nezbytnosti takového omezení v demokratické společnosti, tj. zda zásah odpovídá naléhavé společenské potřebě. Soud zde musel určit, zda byly důvody ospravedlňující tento zásah relevantní a dostatečné a zda byl zásah přiměřený legitimnímu cíli¹³³. Právě tento pátý a poslední krok nebyl splněn, neboť ESLP dané omezení shledal nepřiměřeným. Učinil tak zejména s ohledem na skutečnost, že stěžovatelé neměli možnost hájit své zájmy jiným způsobem. Pokud pak neexistuje vztah přiměřenosti mezi použitými prostředky se sledovaným cílem, není takové omezení slučitelné s čl. 6 odst. 1 EÚLP¹³⁴. Omezení v § 57 PřemZ tak porušovalo právo na spravedlivý proces, které je garantované EÚLP.

Jak bylo uvedeno výše, soulad české právní úpravy s EÚLP měla zajistit novela č. 355/2011 Sb. Jejím úkolem bylo zmírnit následky nezvratitelnosti přeměny obchodní společnosti tím, že upraví možnost věcného projednání námitek. Novela tak výslovně umožnila domáhat se rozhodnutí soudu, které určí, zda je přeměna v souladu s právem či nikoliv. Na základě provedené novely lze usoudit, že zákonodárce vycházel z premisy, že celý problém judikovaný ESLP spočívá v tom, že soud po zápisu přeměny do obchodního rejstříku nemohl postavit najisto, zda přeměna trpí nějakou vadou. Například, že je v rozporu s právními předpisy. Tato premisa vyplývá i z důvodové zprávy¹³⁵.

Líbal a Malenovský ve svém článku tvrdí, že tato hypotetická premisa může být vyloučena už jen tím, že: „*už v dřívější právní úpravě právo na náhradu škody a přiměřené zadostiučinění menšinového společníka existovalo, a v rámci toho z povahy věci i věcné projednání námitek proti přeměně po jejím zápisu do obchodního rejstříku jakožto předběžná otázka*“¹³⁶. To potvrzuje i Ústavní soud ve svém nálezu, kdy

¹³² Rozsudek páté sekce ESLP ze dne 15. 10. 2009, *Kohlhofer a Minarik proti České republice*, č. 32921/03, 28464/04 a 5344/05.

¹³³ Rozsudek druhé sekce ESLP ze dne 22. 1. 2013, *Sükran Aydın a další proti Turecku*, č. 49197/06, 23196/07, 50242/08, 60912/08 a 14871/09.

¹³⁴ Rozsudek páté sekce ESLP ze dne 15. 10. 2009, *Kohlhofer a Minarik proti České republice*, č. 32921/03, 28464/04 a 5344/05.

¹³⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 355/2011 Sb., obecná část, str.11.

¹³⁶ LÍBAL, Bořivoj, MALENOVSKÝ Radek. K Úvaze: Šlo by skutečně o adekvátní promítnutí rozsudku ESLP ve věci Kohlhofer a Minarik proti ČR do právního řádu? *Bulletin advokacie*, 2010, č. 11, s. 33.

judikuje, že: „*otázka platnosti, resp. neplatnosti usnesení valné hromady je otázkou již jako předběžnou soud v pokračujících řízeních o těchto „nových“ nárocích nerybnutelně musí posuzovat*“¹³⁷. Jinými slovy již právní úprava před novelou umožňovala postavit najisto, zda je přeměna v rozporu s právními předpisy, společenskou nebo zakladatelskou smlouvou, zakladatelskou listinou nebo se stanovami. Pokud by totiž soud v řízení o náhradě újmy nedospěl k názoru, že v rámci přeměny došlo k porušení práva, nemohl by takovou náhradu přiznat. Z uvedeného tak bezpochyby vyplývá, že určení souladu či naopak nesouladu přeměny s právem bylo nezbytným předpokladem rozhodnutí o náhradě újmy. Předmětná novela tuto možnost jen formálně přesunula do ustanovení § 57 odst. 2 PřemZ.

ESLP k tomu ještě dodává, že řízení o náhradě újmy sledují jiný cíl, než je reparace v podobě vyslovení neplatnosti přeměny a případného navrácení v předešlý stav¹³⁸. Zároveň nebylo prokázáno, že by řízení o náhradě újmy mohlo vést k plnohodnotnému projednání otázky platnosti usnesení¹³⁹. ESLP tím chce zřejmě říct, že nelze zaměňovat vyslovení neplatnosti přeměny s konstatováním rozporu s právními předpisy. Neboť první případ vede jen k satisfakci v podobě náhrady škody či přiměřeného zadostiučinění, kdežto druhý případ je možné vnímat jako určitou formu reparace, která by mohla vést i k navrácení do předešlého stavu¹⁴⁰. Líbal a Malenovský se tak domnívají, že i po provedené novele je úprava nadále v rozporu s Úmluvou. Dle jejich názoru hlavní výtka ESLP spočívala v odepření meritorního rozhodnutí o neplatnosti přeměny, a nikoliv v nemožnosti určení souladu přeměny s právem.

Osobně se také více přikláním k názoru, že současná právní úprava je nevyhovující, a to nejen z důvodu tvrzeného nesouladu s EÚLP. ESLP totiž vytýkal i nesladčenost rejstříkového a soudního řízení o neplatnosti přeměny. Tedy skutečnost, že může dojít k zápisu přeměny do obchodního rejstříku předtím, než bude soudem rozhodnuto o její platnosti či neplatnosti. K tomu důvodová zpráva¹⁴¹ uvádí, že se navrhuje novela OSŘ, která umožní přerušit rejstříkové řízení na návrh toho, kdo se domáhá určení neplatnosti přeměny a má na tom naléhavý právní zájem. Jak bylo uvedeno ve druhé kapitole této práce, v současné době není možné rejstříkové řízení z tohoto důvodu přerušit¹⁴².

¹³⁷ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 3. 3. 2011, sp. zn. III. ÚS 2671/09.

¹³⁸ Rozsudek páté sekce ESLP ze dne 15. 10. 2009, *Kohlhofer a Minarik proti České republice*, č. 32921/03, 28464/04 a 5344/05.

¹³⁹ Tamtéž.

¹⁴⁰ LÍBAL, Bořivoj, MALENOVSKÝ Radek. K Úvaze: Šlo by skutečně o adekvátní promítnutí rozsudku ESLP ve věci Kohlhofer a Minarik proti ČR do právního řádu? *Bulletin advokacie*, 2010, č. 11, s. 33.

¹⁴¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 355/2011 Sb., zvláštní část, str. 11.

¹⁴² K tomu viz i Rozsudek Vrchního soudu v Praze, ze dne 28. 1. 2020, sp. zn. 7 Cmo 237/2019.

3.2 Soulad s čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod

Tato část práce se věnuje souladnosti české právní úpravy principu nezvratitelnosti přeměny s ústavním pořádkem. Konkrétně tedy s čl. 36 odst. 1 LZPS. „*Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu*“¹⁴³. Ten zakotvuje právo na spravedlivý proces v rámci české právní úpravy. Jeho porušování bylo tvrzeno v několika ústavních stížnostech¹⁴⁴. Stěžovatelé protiústavnost spatřovali zejména v právní úpravě principu nezvratitelnosti přeměny obchodní společnosti. Tedy v tom, že po zápisu přeměny do obchodního rejstříku již není možné meritorně rozhodnout o její neplatnosti. Ústavní soud však všechny stížnosti zamítl. Dle jeho názoru nebylo právo na soudní ochranu dle § 57 PřemZ upřeno, neboť společníci se mohli bránit jiným způsobem, například mohli požadovat náhradu újmy či dorovnání výměnného podílu¹⁴⁵. Nedokonalé propojení rejstříkového řízení a řízení na vyslovení neplatnosti přeměny se pak dle Ústavního soudu pohybuje na samotné hranici ústavnosti¹⁴⁶. Úprava však dle jeho názoru odpovídá smyslu a účelu, kterým je zajištění zápisu přeměny do obchodního rejstříku bez zbytečných průtahů.

Ústavní soud také popřel, že by docházelo k neústavnímu omezení vlastnického práva stěžovatelů. Možnosti právní ochrany majetkových práv jim totiž dle Ústavního soudu zůstaly přiměřeně zachovány. Ústavní soud také dodal, že legitimní očekávání vlastníka podílu nedosahuje stejné intenzity jako legitimní očekávání vlastníka jiného majetku. Tento závěr odůvodnil tím, že vlastnictví podílu nezaručuje neměnné postavení ani absolutní rovnost jeho vlastníků. Rozsah společnických práv je totiž odvozen od velikosti jeho účasti na základním kapitálu obchodní korporace¹⁴⁷. Ze samotné podstaty obchodní korporace pak vyplývá riziko změn postavení vlastníků podílu, tedy společníků. Právě proti těmto závěrům Ústavního soudu byly podány stížnosti, o nichž rozhodoval ESLP¹⁴⁸ a který, jak jsme již uvedli výše, konstatoval porušení EÚLP.

Na závěry judikované ESLP opět reagoval Ústavní soud v nálezu¹⁴⁹, který je podrobněji rozebrán ve druhé kapitole této práce. Pro úplnost však znovu uvádím, že Ústavní soud v tomto případě zamítl ústavní stížnost s odůvodněním, že k porušení práva nedošlo. Poukázal přitom

¹⁴³ § 36 odst. 1 usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴⁴ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 25. 3. 2003, sp. zn. IV. ÚS 720/01

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 25. 5. 2005, sp. zn. III. ÚS 527/04

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 23. 6. 2005, sp. zn. III. ÚS 84/05

¹⁴⁵ DVORÁK, Tomáš. *Přeměny obchodních korporací*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 146 s.

¹⁴⁶ Tamtéž.

¹⁴⁷ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 23. 5. 2005, sp. zn. III. ÚS 527/04.

¹⁴⁸ Rozsudek páté sekce ESLP ze dne 15. 10. 2009, *Kohlbofer a Minarik proti České republice*, č. 32921/03, 28464/04 a 5344/05.

¹⁴⁹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 3. 3. 2011, sp. zn. III. ÚS 2671/09.

na to, že i po zápisu přeměny lze v řízení na vyslovení neplatnosti pokračovat, pokud dojde ke změně návrhu. Otázka samotné neplatnosti přeměny pak může být posouzena jako otázka předběžná, čímž je dle Ústavního soudu zaručeno právo na spravedlivý proces. Dvořák k tomu však uvádí, že ani tento výklad Ústavního soudu nemění nic na skutečnosti, že právo na meritorní přezkum platnosti rozhodnutí o schválení přeměny před soudem je odňato, což je zásadní problém z hlediska čl. 6 Úmluvy i čl. 36 LZPS¹⁵⁰. Základním problémem současné právní úpravy je dle jeho názoru nedostatečná provázanost rejstříkového řízení a soudního řízení o vyslovení neplatnosti přeměny. Přičemž tento problém nevyřešila ani již zmiňovaná novela č. 355/2011 Sb.

Pokud však máme zodpovědět otázku, zda je právní úprava principu nezvratitelnosti stále v rozporu s LZPS, musíme se blíže podívat na povahu práva na spravedlivý proces. K tomu si můžeme pomoci nálezem Ústavního soudu¹⁵¹, ve kterém je uvedeno, že čl. 36 LZPS stanovuje povinnost státu poskytnout ochranu práva každému. V právním státě totiž nemůže existovat situace, že by se nositel práva nemohl domoci jeho ochrany. „Obyčejný“ zákon pak může stanovit pouze podmínky a podrobnosti realizace práv, jejichž obsah už je stanoven LZPS. Z toho vyplývá, že zákon jako takový, nemůže nárok každého na ochranu jeho práv zcela negovat a popřít tak právo na spravedlivý proces. *„Žádná osoba nemůže být zákonem naprosto vyloučena z možnosti domáhat se ochrany svého práva, byť pouze v určitém případě, neboť její právo dle čl. 36 odst. 1 Listiny by bylo anulováno“*¹⁵².

Dle Líbala a Malenovského tak z výše citovaného nálezu vyplývá protiústavnost současné dikce § 57 PřemZ. Dle jejich názoru právní úprava popírá právo menšinových společníků domáhat se ochrany svého práva spočívajícího v provedení přeměny v souladu s právem. Nic na tom nemění ani skutečnost, že tito menšinoví společníci mají právo domáhat se náhrady újmy. Jak totiž bylo uvedeno výše je rozdíl mezi satisfakcí a reparací.

Pro důkaz tohoto tvrzení uvádí právě případ řešený v nálezu¹⁵³ uvedeném výše. V něm Ústavní soud shledal porušení základního práva daňového ručitele domáhat se ochrany svého práva. K porušení dle Ústavního soudu došlo z důvodu zákonného omezení okruhu skutečností, které mohl ručitel namítat v odvolání proti ručitelské výzvě. Upozorňují přitom na skutečnost, že ručitel měl regresní právo proti dlužníkovi. Ústavní soud tedy mohl, dle jejich názoru, argumentovat obdobně jako u případu nezvratitelnosti přeměny obchodní společnosti a tvrdit, že k porušení základního práva nedošlo, neboť ručitel má právo na náhradu újmy v podobě regresu proti dlužníkovi. K tomu však Ústavní soud nepřistoupil.

¹⁵⁰ DVOŘÁK, Tomáš. *Přeměny obchodních korporací*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 147 s.

¹⁵¹ Nález Ústavního soudu ze dne 29. 1. 2008, sp. zn. Pl. ÚS 72/06.

¹⁵² Tamtéž.

¹⁵³ Tamtéž.

Situaci, kdy podústavní úprava popírá právo garantované LZPS řešil Ústavní soud i v nálezu sp. zn. Pl. 14/10. V něm dokonce poukázal na přiměřenou aplikaci rozsudku ESLP¹⁵⁴ a došel k závěru, že na protiústavnosti nic nemění skutečnost, že mají věřitelé poškození nesprávným přihlášením možnost domáhat se po insolvenčním správci náhrady škody nebo jiné újmy. „*Hypoteticky úspěšným vyčerpáním žaloby na náhradu škody způsobené insolvenčním správcem by tak věřitel neodstranil stav nesprávně přihlášené pohledávky jiného věřitele*“. A stejně tak se dá říct, že hypoteticky úspěšným vyčerpáním žaloby na náhradu škody či přiměřeným zadostiučiněním nedojde k odstranění závadného stavu, který nastal v souvislosti s přeměnou uskutečněnou v rozporu s právem.

Osobně se také přikláním k názoru, že současná právní úprava není ústavně komfortní a porušuje právo na spravedlivý proces. Do dnešního dne totiž není možné přeměnu prohlásit za neplatnou poté, co nastaly její účinky. Tato možnost je vyloučena i v případech, kdy je přeměna v rozporu s právními předpisy. „*Předmětná novela proto důsledně vzato podporuje realizaci protiprávního jednání*“¹⁵⁵. Přičemž totéž je možné tvrdit právě i o současné právní úpravě, neboť se od účinnosti zmiňované novely zásadně nezměnila. Ovšem je třeba zdůraznit, že jako hlavní problém vnímáme spíše nedostatečné propojení rejstříkového a soudního řízení o neplatnosti přeměny. Jeho náprava by dle mého názoru vyřešila i tvrzený nesoulad s EÚLP a LZPS.

¹⁵⁴ Rozsudek páté sekce ESLP ze dne 15. 10. 2009, Kohlhofer a Minarik proti České republice, č. 32921/03, 28464/04 a 5344/05.

¹⁵⁵ LÍBAL, Bořivoj, MALENOVSKÝ Radek. K Úvaze: Šlo by skutečně o adekvátní promítnutí rozsudku ESLP ve věci Kohlhofer a Minarik proti ČR do právního řádu? *Bulletin advokacie*, 2010, č. 11, s. 33.

4. Srovnání se zahraniční právní úpravou a návrh de lege ferenda

V závěrečné kapitole této práce je pozornost věnována komparaci české právní úpravy principu nezvratitelnosti přeměny obchodní společnosti se zahraniční právní úpravou. Konkrétně jsem pro srovnání zvolila německou a rakouskou právní úpravu. Učinila jsem tak z několika důvodů. Prvním je skutečnost, že se jedná o právní řády nám nejbližší, z nichž český zákonodárce pravidelně čerpá inspiraci. Zároveň se jedná o státy, které jsou členy Evropské unie a musely tak, stejně jako Česká republika, splnit závazek spočívající v implementaci již zmíněných směrnic. Dle mého názoru se s tím však vypořádaly lépe než Česká republika, neboť jejich úprava principu nezvratitelnosti nebudí pochybnosti její souladnosti se základními právy garantovanými Úmluvou. Domnívám se proto, že jejich způsob řešení by mohl posloužit jako dobré vodítko pro případnou novelizaci našeho zákona o přeměnách. Tato diplomová práce je pak zakončena právě návrhem toho, jak by případná změna české právní úpravy mohla vypadat.

4.1 Německá právní úprava

Ve Spolkové republice Německo mají problematiku přeměn obchodních společností taktéž upravenou v samostatném zákoně o přeměnách. V doslovném překladu se jedná o transformační zákon – Umwandlungsgesetz (dále jen „německý UmwG“ či „transformační zákon“)¹⁵⁶. Ten transponoval předmětné směrnice týkající se přeměn obchodních společností prostřednictvím novely. S tímto zákonem pak úzce souvisí německý obchodní zákoník – Handelsgesetzbuch. Tento zákon upravuje hlavně otázky v oblasti účetnictví, které se pojí s přeměnou obchodní společnosti a které jsou v našem právním řádě upraveny zákonem č. 563/1991 Sb., o účetnictví.

Nyní se však vraťme k samotné problematice nezvratitelnosti přeměny obchodní společnosti. Stejně jako u nás, i v Německu se přeměny zapisují do obchodního rejstříku¹⁵⁷ a zároveň též platí, že zápisem do takového rejstříku nastávají účinky dané přeměny. Ty jsou pro fúzi vypsány v § 20 německého UmwG, pro rozdělení v § 131 německého UmwG a pro novou právní formu pak v § 202 německého UmwG. Takovým účinkem pak může být například zánik právnické osoby, jejíž jmění přešlo na přejímající právnickou osobu nebo zhojení nedostatků notářského zápisu u smlouvy o fúzi¹⁵⁸. Účinek společný pro všechny formy přeměny pak spočívá v tom, že vady přeměny nemají vliv na účinky zápisu v obchodním rejstříku¹⁵⁹. Z toho je pak

¹⁵⁶ Úplné znění dostupné na internetové stránce <https://www.gesetze-im-internet.de>. Texty zákonů jsou dostupné i v anglickém jazyce.

¹⁵⁷ V němčině se jedná o „handelsregister“ a je možné do něj nahlížet na internetové stránce www.handelsregister.de.

¹⁵⁸ Smlouva o fúzi je v podstatě náš projekt fúze.

¹⁵⁹ § 20 odst. 2, § 131 odst. 2, § 202 odst. 3, § 304 Německého UmwG.

možné, pomocí jazykového výkladu, učinit závěr, že jakmile jednou dojde k zápisu přeměny do obchodního rejstříku, následné zjištění vady přeměny nemá na tento zápis vliv. Je proto možné říct, že přeměna je po zápisu do obchodního rejstříku nezvratná.

Z výše uvedeného se tak může zdát, že německá úprava je v podstatě shodná s tou naší. To je do určité míry pravda, neboť jak jsem již uvedla, oba státy jsou součástí Evropské unie a jejich právní řády jsou tak v důsledku začleňování evropských předpisů do vnitrostátních právních řádů částečně sjednoceny. Německá úprava však odlišně upravuje podmínky, za kterých je možné o zápis přeměny do obchodního rejstříku žádat a následně ho provést.

První odlišnost je upravena v § 14 německého UmwG. Ten stanovuje lhůtu pro napadení usnesení valné hromady v délce jednoho měsíce. Přeměnu je pak možné zapsat až v okamžiku, kdy v této lhůtě nebyla žalobou napadena.¹⁶⁰ V § 16 odst. 1 Německého UmwG je upravena povinnost zastupitelských orgánů¹⁶¹ každé z právnických osob zúčastněných na fúzi přihlásit takovou fúzi k zápisu do rejstříku v sídle své právnické osoby. Odst. 2 pak dodává, že při podání takového návrhu musí zastupitelské orgány prohlásit, že nebyla podána žaloba proti neplatnosti usnesení o fúzi nebo, že taková žaloba nebyla podána včas, byla pravomocně zamítnuta či vzata zpět. Při absenci tohoto prohlášení (Negativerklärung¹⁶²), není možné fúzi do obchodního rejstříku zapsat¹⁶³. Jedná se o tzv. překážku registrace, německy Registersperre¹⁶⁴.

Z výše uvedeného pak existují následující výjimky, za kterých je možné přeměnu zapsat i před uplynutím lhůty nebo i pokud byla žaloba řádně a včas podána. Tou první je situace, kdy se osoby aktivně legitimované k podání žaloby proti platnosti usnesení o fúzi vzdají práva danou žalobu podat. Takové vzdání pak musí být učiněno formou notářsky ověřeného prohlášení¹⁶⁵. Druhá výjimka spočívá v možnosti soudu rozhodnout o tom, že podaná žaloba nebrání zápisu přeměny do obchodního rejstříku¹⁶⁶.

Soud tak může učinit pouze na návrh právnické osoby proti jejíž usnesení žaloba směřuje. Současně musí být naplněna jedna z následujících podmínek, které předvídá § 16 odst. 3 Německého UmwG: žaloba je nepřipustná nebo zjevně bezdůvodná, žalobce ve lhůtě jednoho týdne od doručení návrhu protistrany soudem nedoloží potřebné doklady k prokázání, že drží podíl ve výši nejméně 1000 euro, nebo okamžitá účinnost fúze má zřejmě přednost, protože

¹⁶⁰ RIECKERS, Oliver. CLOPPENBURG, Matthias. In HABERSACK, Mathias a kol. *Umwandlungsgesetz. Kommentare*. München: C.H.Beck, 2023, 453 s.

¹⁶¹ U nás by se hovořilo o statutárním orgánu.

¹⁶² RIECKERS, Oliver. CLOPPENBURG, Matthias. In HABERSACK, Mathias a kol. *Umwandlungsgesetz. Kommentare*. München: C.H.Beck, 2023, 396 s.

¹⁶³ RIECKERS, Oliver. CLOPPENBURG, Matthias. In HABERSACK, Mathias a kol. *Umwandlungsgesetz. Kommentare*. München: C.H.Beck, 2023, 399 s.

¹⁶⁴ Tamtéž.

¹⁶⁵ § 16 odst. 2 německého UmwG.

¹⁶⁶ § 16 odst. 3 německého UmwG.

materiální nevýhody pro právnické osoby zúčastněné na fúzi a jejich akcionáře uvedené žalobcem převažují nad nevýhodami pro žalovaného, ledaže by šlo o zvlášť závažné porušení zákona.

O tom, zda podaná žaloba brání či nebrání zápisu přeměny do obchodního rejstříku musí soud rozhodnout ve lhůtě tří měsíců od podání návrhu. Pokud se následně ukáže, že žaloba byla důvodná a usnesení valné hromady je neplatné, má žalobce právo na náhradu újmy, která mu vznikla v důsledku zápisu fúze. Zrušení přeměny a její výmaz z obchodního rejstříku však možný není. Německá právní úprava tedy stejně jako ta česká neumožňuje prolomení účinků jednou zapsané přeměny.

V Německu však zásadně nedochází k situacím, kdy je v obchodním rejstříku zapsaná přeměna, která je neplatná. Jak jsem totiž uvedla výše, soud přeměnu nezapiše, pokud ještě neuplynula lhůta pro podání žaloby nebo pokud se oprávněné osoby nevzdaly svého práva žalobu podat. Uplatnění žaloby ve lhůtě zároveň brání tomu, aby soud přeměnu zapsal. Jedinou možností, jak může být zapsána neplatná přeměna je situace, kdy soud rozhodne o tom, že podaná žaloba nebrání zápisu přeměny. V takovém případě se přeměna zapiše a žalobce má případně právo jen na náhradu újmy¹⁶⁷.

4.2 Rakouská právní úprava

I Rakouská republika jako stát Evropské unie měla povinnost implementovat do svého právního řádu směrnice dotýkající se přeměn obchodních společností. Z toho důvodu i jejich právní úprava bude do jisté míry shodná s naší. Základem rakouské úpravy obchodních společností je rakouský obchodní zákoník – Unternehmensgesetzbuch. Ten upravuje základní otázky práva obchodních korporací, jako je například jejich založení a vznik. Dále jsou relevantní zvláštní zákony, které upravují jednotlivé obchodní společnosti. Například zákon o akciových společnostech – Aktiengesetz nebo zákon o společnostech s ručením omezeným – GmbH-gesetz. Samotná problematika přeměn obchodních společností je pak upravena v několika dalších zákonech.

Daňovými aspekty přeměn se zabývá Reorganizační daňový zákon – Umgründungssteuergesetz (UmgrStG). Fúze pak blíže upravuje EU-Verschmelzungsgesetz (EU-VerschG), který implementuje směrnici EU o přeshraničních fúzích a umožňuje tak fúzovat v rámci států EU. Rozdělení zase blíže upravuje zákon o rozdělení – Spaltungsgesetz (SpaltG). Obecnou a základní úpravu přeměn obchodních korporací pak obsahuje rakouský zákon o přeměnách – Umwandlungsgesetz (dále jen „rakouský UmwG“).

¹⁶⁷ RIECKERS, Oliver. CLOPPENBURG, Matthias. In HABERSACK, Mathias a kol. *Umwandlungsgesetz. Kommentare*. München: C.H.Beck, 2023, 414 s.

A konečně otázky zápisu přeměn do veřejného rejstříku upravuje zákon o obchodním rejstříku – Firmenbuchgesetz (FBG)¹⁶⁸.

Rakouský zákon o přeměnách pak ve svém § 3 odst. 1 upravuje povinnost představenstva¹⁶⁹, tedy statutárního orgánu, a hlavního společníka podat návrh na zápis přeměny do obchodního rejstříku u soudu, v jehož obvodu má obchodní korporace sídlo. Zápisem přeměny do obchodního rejstříku pak stejně jako u nás a v Německu nastávají její účinky. To vyplývá například z Art. 14 § 2 rakouského UmwG či z Art. 14 § 5 rakouského UmwG. § 3 odst. 1 rakouského UmwG. Zákon pak také uvádí dokumenty, které je nutné přiložit k žádosti o zápis přeměny. Mezi ně patří třeba smlouva o přeměně, závěrečná rozvaha přeměněné společnosti nebo také prohlášení představenstva přeměněné korporace, že do jednoho měsíce od přijetí usnesení o přeměně nebyla podána nebo vzata zpět žaloba na vyslovení neplatnosti usnesení o přeměně nebo že se všichni společníci vzdali práva podat tuto žalobu notářsky ověřeným prohlášením. Jedna se o tzv. Negativerklärung¹⁷⁰, tedy negativní prohlášení.

V § 19 FBG je pak upravena překážka registrace (Registersperre). Ta spočívá v tom, že závisí-li rozhodnutí o zápisu nebo změně (zrušení) zcela nebo zčásti na existenci nebo neexistenci právního vztahu, který je předmětem jiného probíhajícího soudního řízení, nebo o němž má být rozhodnuto v probíhajícím správním řízení, může soud nařít, aby jeho řízení bylo přerušeno do doby, než bude o tomto právním vztahu pravomocně rozhodnuto¹⁷¹.

Odst. 2 pak říká, že k přerušení nedojde tehdy, pokud právní nebo hospodářský zájem na urychleném vyřízení věci výrazně převyšuje zájem na přerušení řízení. Rakouské právo tedy umožňuje přerušování rejstříkového řízení o zápis přeměny do obchodního rejstříku do doby, než bude rozhodnuto o platnosti či neplatnosti přeměny. Přerušování řízení je na uvážení soudu. Ten musí zvážit všechny objektivní důvody, jako je například zájem na rychlém rozhodnutí věci nebo pravděpodobnost s jakou bude žaloba na neplatnost přeměny účinná¹⁷². Rozhodnutí o přerušování či nepřerušování řízení je nepřezkoumatelné¹⁷³.

Jedná se tedy o podobnou konstrukci, jakou upravuje německý zákon o přeměnách. V obou právních řádech je umožněno přerušování rejstříkového řízení v situacích, kdy je přeměna napadena žalobou a existuje tak podezření, že byla provedena v rozporu s právními předpisy. To má za následek prodloužení samotného procesu přeměny, což naráží na smysl a účel této právní

¹⁶⁸ Úplné znění všech rakouských zákonů lze najít v databázi dostupné na internetové stránce <https://www.jusline.at>.

¹⁶⁹ „der Vorstand (die Geschäftsführung)“

¹⁷⁰ SCHWARZ, Wolfgang. Das verbot der Einlagenrückgewähr bei Verschmelzungen. Wien. 2017. Dissertation. Universität Wien. Betreuer Univ. – prof. Dr. Friedrich Rüffler LL.M.

¹⁷¹ JENNEWEIN Klaus, *Firmenbuchgesetz, Kommentare*. 1. ausflage. Wien: Linde, 2020, 162 s.

¹⁷² JENNEWEIN Klaus, *Firmenbuchgesetz, Kommentare*. 1. ausflage. Wien: Linde, 2020, 164 s.

¹⁷³ Tamtéž.

úpravy. Na druhou stranu je tímto postupem možné předejít situacím, kdy je do obchodního rejstříku nezvratně zapisovány přeměny, které jsou např. v rozporu s právními předpisy a měly by být prohlášeny za neplatné.

4.3 Návrh de lege ferenda

V této závěrečné části mé práce jsou rozebrány možnosti toho, jak by se dala současná úprava principu nezvratitelnosti přeměny obchodní společnosti změnit, tak aby nebylo pochyb o jejím souladu s EÚLP a LZPS. Jak již bylo řečeno na tvrzený nesoulad reagovala novela č. 355/2011 Sb.¹⁷⁴. Důvodová zpráva k předmětné novele uvádí, že rozhodnutí ESLP¹⁷⁵ jednoznačně neříká, jak má být tvrzený nesoulad vyřešen a z toho důvodu si zákonodárce vybral vlastní možnost řešení.

Líbal a Malenovský k tomu ve svém článku uvádí¹⁷⁶, že důvodová zpráva ze svých úvah úplně vyloučila variantu, která by umožňovala vyslovit neplatnost přeměny po jejím zápisu do obchodního rejstříku. Dle jejich názoru by se tím přitom vyřešil problém, který se pojí s přerušením rejstříkového řízení. Ten spočívá v prodloužení procesu přeměn, což by mělo negativní důsledky pro restrukturalizace v České republice. Po dobu několika měsíců, v krajním případě let, by totiž nebylo jisté, zda k přeměně skutečně dojde.

K jejich navrhovanému řešení pak uvádí, že nově vzniklá společnost by existovala, podnikala, a pokud by později soud rozhodl o jejím nesouladu s právem, muselo by dojít k vypořádání právních vztahů. Tedy zřejmě k návratu do stavu, který předcházел přeměně. Zároveň by měl soud v takovém rozhodnutí deklarovat absenci zneužití opravných prostředků menšinových společníků proti usnesení. Tím by byla nadále zajištěna stabilita v obchodních kruzích, což je jeden z legitimních cílů definovaných v rozhodnutí ESLP. Argument, že jednou nastalé účinky přeměny musí být nezvratné, jelikož navrácení v předešlý stav je fakticky nemožný vnímají jako irelevantní. Domnívají se totiž, že s prolomením principu počítala Třetí i Šestá směrnice, a čl. 22 odst. 1 písm. g) a h) Třetí směrnice a ustanovení § 19 odst. 1 písm. g) a h) Šesté směrnice tudíž nebyly transponovány správně.

Znění čl. 22 odst. 1 písm. g) a h) Třetí směrnice¹⁷⁷ bylo následovné: „*Právní předpisy členských států mohou upravit neplatnost fúze pouze v mezích následujících podmínek: g) rozhodnutím o neplatnosti fúze není*

¹⁷⁴ K tomu blíže viz kapitolu 2 této práce.

¹⁷⁵ Rozsudek páté sekce ESLP ze dne 15. 10. 2009, *Kohlhofer a Minarik proti České republice*, č. 32921/03, 28464/04 a 5344/05.

¹⁷⁶ LÍBAL, Bořivoj, MALENOVSKÝ Radek. K Úvaze: Šlo by skutečně o adekvátní promítnutí rozsudku ESLP ve věci *Kohlhofer a Minarik proti ČR* do právního řádu? *Bulletin advokacie*, 2010, č. 11, s. 33.

¹⁷⁷ Směrnice Rady 82/891/ES ze dne 17. 12. 1982, o fúzích akciových společností.

dotčena platnost závazků, které vznikly k tíži nebo ve prospěch nástupnické společnosti před zveřejněním rozhodnutí, avšak po dni stanoveném v článku 17; b) společnosti zúčastněné na fúzi odpovídají společně a nerozdílně za závazky nástupnické společnosti uvedené pod písm. g).“ Článek 17 pak říká, že den účinnosti fúze si členské státy určí samy. Znění čl. 19 odst. 1 písmeno g) a h) Šesté směrnice¹⁷⁸ je shodné, s tím rozdílem, že místo fúze upravuje rozdělení.

Z toho vyplývá, že dané směrnice počítaly s variantou, že k vyslovení neplatnosti přeměny může dojít i poté, co nastaly její účinky¹⁷⁹. Takovým rozhodnutím by ale nesměly být dotčeny závazky, které vznikly od účinnosti přeměny do zveřejnění rozhodnutí o její neplatnosti. Za takové závazky by solidárně odpovídaly všechny společnosti zúčastněné na přeměně.

Příkladem může být situace, kdy se společnost A rozdělí formou rozštěpení a její jmění přejde na již existující společnosti B a C. Sama společnost A pak v důsledku přeměny zanikne. Společnosti B následně vznikne závazek ve výši 1 000 000 Kč vůči jejímu dodavateli. Než ho však stihne splnit, soud rozhodne o neplatnosti přeměny. V důsledku tohoto rozhodnutí pak tento závazek nezaniká, ale solidárně za něj odpovídají všechny společnosti zúčastněné na přeměně. Zůstává však otázkou, jakým způsobem by k vypořádání právních vztahů došlo. Zda by společnost A znovu vznikla, ale společnosti B a C by nezanikly, dokud by veškeré závazky nebyly vypořádány či zda by ke „znovuoživení“ A nedošlo dřív, než by B a C závazek splnily.

Úprava zmiňovaná v tomto článku však není aktuální. Jak jsme již uvedli v první kapitole, Třetí, Šestá i Desátá směrnice byla zrušena Novou Směrnicí.¹⁸⁰ Ta upravuje nejen obecná ustanovení, založení a fungování kapitálových společností, ale právě i jejich přeměny. Možnost toho, aby soud rozhodl o neplatnosti přeměny i po jejím zápisu do obchodního rejstříku ale zůstala zachována. Znění výše uvedených článků totiž zůstalo stejné, jen se přesunulo do čl. 108 odst. 1 písmeno g) a h) Nové Směrnice pro fúze a v čl. 153 odst. 1 písmeno g) a h) Nové Směrnice pro rozdělení¹⁸¹.

I za účinnosti této Nové Směrnice by tak bylo teoreticky možné umožnit prolomení principu nezvratitelnosti přeměny obchodní společnosti. Tato změna by bezpochyby vyřešila nedostatek české právní úpravy, na který upozorňoval ESLP ve svém rozhodnutí. Osobně si však jen těžko dokážeme představit konstrukci, která by zajišťovala dostatečnou ochranu právní jistoty osobám, které se přeměny účastní a které by chtěli právně jednat s osobou účastnicí se přeměny. Taková úprava by byla velmi složitá a mohla by vést k tomu, že by k přeměnám dle českého práva

¹⁷⁸ Směrnice Rady 78/855/ES ze dne 9. 10. 1978, o rozdělení akciových společností.

¹⁷⁹ ZIMA, Petr. K některým problémům zákona o přeměnách obchodních společností a družstev. *Právní rozhledy*, 2008, č. 2, s. 791.

¹⁸⁰ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2017/1132 ze dne 14. 6. 2017, o některých aspektech práva obchodních společností.

¹⁸¹ Ve směrnici se uvádí „rozštěpení“, neboť to je dle směrnice jedinou formou rozdělení.

raději nedocházelo. Zjednodušeně řečeno, prolomení principu nezvratitelnosti by bylo spojeno s jinými problémy, které by mohly být i závažnější než ten, který je vytýkán v rozhodnutí ESLP.

Dvořák se zase domnívá, že jádro problému spočívá v právní úpravě rejstříkového řízení, neboť není možné jej přerušit, jako je tomu například právě v Německu či Rakousku. Rejstříkový soud totiž zkoumá návrh jen omezeně z důvodů uvedených v § 86 a § 90-91 zákona o veřejných rejstřících. Důvody této úpravy jsou dle Dvořáka zřejmé: „*Smysl přeměn je především ekonomický, jakékoliv případné prodlevy v rejstříkovém či jiném soudním řízení by velmi snadno mohly smysl přeměny naprosto zmařit. Na druhé straně však požadavek procesní ekonomie a rychlosti řízení nesmí být újmou na právu na spravedlivý proces které je výslovně ústavněprávně i mezinárodněprávně zaručeno*“¹⁸².

Jako řešení navrhuje právě podobnou konstrukci jako mají v Německu a Rakousku. Tedy povinnost rejstříkového soudu přerušit rejstříkové řízení v případě, že byl podán návrh na vyslovení neplatnosti přeměny. S výjimkou případů, kdy je podaný návrh zjevně šikanózní nebo bezúčelný. Jako účelné také shledává prodloužení lhůty pro rozhodnutí rejstříkového soudu o návrhu na zápis přeměny a navázání povolení zápisu na marné uplynutí lhůty k podání žaloby na vyslovení neplatnosti přeměny nebo na doložení negativního prohlášení všech osob aktivně legitimovaných k podání této žaloby¹⁸³.

Stejně jako Dvořák se domnívám, že hlavní problém nespočívá v nemožnosti prolomit účinky jednou zapsané přeměny, ale v nedostatečné provázanosti rejstříkového a soudního řízení o neplatnosti přeměny. Shledávám tak vhodnějším řešení, které se inspiroje v zahraniční právní úpravě. Navrhuji prodloužení prekluzivní lhůty tří měsíců pro podání žaloby na vyslovení neplatnosti přeměny. Po dobu této lhůty by stejně jako v Německu nebylo možné přeměnu zapsat do obchodního rejstříku. Po uplynutí této lhůty by k zápisu mohlo dojít jen v případě, kdy bude rejstříkovému soudu předloženo negativní prohlášení¹⁸⁴. Před touto lhůtou by přeměna mohla být zapsána jen za situace, že by se osoby oprávněné podat žalobu tohoto práva vzdaly.

Zároveň by soud mohl zvážit, zda je podaná žaloba např. důvodná a brání tak zapsání přeměny a nabytí jejich účinků. Soud by mohl, v odůvodněných případech, zapsat i přeměnu, jejíž platnost byla napadena žalobou. Pokud by následně soud rozhodující o této žalobě přeci jen dospěl k závěru, že přeměna byla provedena v rozporu s právními předpisy, mohl by určit její neplatnost, avšak jedinou satisfakcí by byla zásadně jen náhrada újmy, která byla způsobena v důsledku této přeměny.

¹⁸² DVOŘÁK, Tomáš. *Přeměny obchodních korporací*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 147 s.

¹⁸³ Což je opět něco, co mají v Rakousku a Německu.

¹⁸⁴ K tomu viz podkapitoly 3.1 a 3.2 této práce.

Výjimkou by byl zřejmě případ judikovaný Nejvyšším soudem¹⁸⁵. V tomto případě by měla převážit ochrana veřejného pořádku nad právní jistotou a mohlo by tak dojít k navrácení v předešlý stav. Jak bylo uvedeno ve druhé kapitole. Jedná se o velmi specifické případy, které mohou nastat opravdu jen ojediněle.

¹⁸⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 6. 2014, sp. zn. 29 Cdo 3068/2013.

5. Závěr

V úvodu mé práce jsem si stanovila několik výzkumných otázek, které je možné rozdělit do dvou skupin. První skupina otázek se zabývá především možnostmi prolomení principu nezvratitelnosti a zda by bylo takové prolomení žádoucí. Druhá skupina se pak věnuje souladnosti právní úpravy principu nezvratitelnosti s Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a svobod a s ústavním pořádkem ČR a také tomu, zda je nutné novelizovat současnou právní úpravu principu a jaké jsou případné možnosti takové změny. Tyto otázky jsem pak zodpověděla v rámci tří kapitol.

V první části této práce byl proveden historický exkurz. Z něj vyplynulo, že za předchozí právní úpravy bylo možné prolomit princip nezvratitelnosti, neboť přeměna mohla být prohlášena za neplatnou i pokud již nabyla účinnosti. Následně byla rozebrána současná právní úprava, dle které je princip nezvratitelnosti absolutní. Není tak možné jednou účinnou přeměnu zvrátit. Další část první kapitoly je věnována judikatuře. Ta v zásadě potvrzuje závěr o absolutní povaze principu, avšak zároveň stanovuje i jednu důležitou výjimku. Konkrétně jde o rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 19. 6. 2014, sp. zn. 29 Cdo 3068/2013 a tou výjimkou jsou takzvané *non* přeměny. Tedy případy, kdy k přeměně vůbec nedošlo, protože byl např. zfalšován zápis z valné hromady, která o přeměně rozhodovala. V takových případech má být dle Nejvyššího soudu možné princip prolomit bez ohledu na jeho jinak absolutní povahu.

Druhá část už se pak věnuje posuzování souladnosti současné právní úpravy principu nezvratitelnosti s Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod a Listinou základních práv a svobod. Východiskem pro tuto část jsou především nedostatky vytýkané Evropským soudem pro lidská práva a způsob jakým na ně reagovala novela č. 355/2011 Sb. Já osobně se pak spíše přikláním k názoru, že ani novelizovaná úprava není zcela souladná. Stále totiž mohou nastat situace, kdy je do obchodního rejstříku zapsána přeměna, která je například v rozporu s právními předpisy a není možné ji po takovém zapsání prohlásit za neplatnou. Zároveň není možné přerušit rejstříkové řízení do doby, než bude o neplatnosti přeměny rozhodnuto.

Poslední část srovnává českou právní úpravu s úpravou německou a rakouskou. Tyto dva právní řády jsem si vybrala hlavně s ohledem na podobnost s českým právním prostředím, neboť oba státy jsou taktéž součástí Evropské unie. Dalším rozhodujícím faktorem bylo, že český zákonodárce se při tvoření našich právních norem často inspiroje právě v Německu či Rakousku. Řešení problematiky principu nezvratitelnosti je v obou zemích podobné. Základ spočívá v tom, že existuje možnost přerušit rejstříkové řízení. K zápisu přeměny tak nemůže zásadně dojít předtím, než je vydáno meritorní rozhodnutí o tom, zda byla přeměna provedena v souladu

s právními předpisy či nikoliv. Tím předcházejí situacím, kdy je ve veřejném rejstříku zapsána přeměna, která by měla být prohlášena za neplatnou.

Dále jsou pak navrženy některé možnosti novelizace české právní úpravy. Jednou z navrhovaných možností je umožnit prolomení principu nezvratitelnosti. Kdy tato možnost je předvídána i samotnou směrnicí. Já se však domnívám, že prolomení principu není žádoucí, neboť by tím byla narušena právní jistota a stabilita v obchodních vztazích. Jako vhodnější řešení vnímám inspirovat se v Rakousku a Německu a umožnit přerušení rejstříkového řízení. Zároveň k tomu stanovit výjimky, kdy by mohl rejstříkový soud přeměnu zapsat i přesto, že byla podána žaloba na určení její neplatnosti. Pokud by se následně zjistilo, že je přeměna v rozporu s právními předpisy, bylo by i poté možné prohlásit přeměnu za neplatnou, ale jedinou satisfakcí by byla náhrada újmy. Navrácení v předešlý stav by bylo možné jen v jednom velmi ojedinělém případě, a to tehdy, pokud by k přeměně vůbec nedošlo, např. bylo zfalšováno usnesení valné hromady.

Seznam použitých zdrojů

Právní předpisy:

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, sjednána 4. listopadu 1950, v platnosti od 3. září 1953.

Firmenbuchgesetz (Rakouská republika).

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2017/1132 ze dne 14. 6. 2017, o některých aspektech práva obchodních společností.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2005/56/ES ze dne 26. října 2005, o přeshraničních fúzích kapitálových společností.

Směrnice Rady 78/855/ES ze dne 9. 10. 1978, o fúzích akciových společností.

Směrnice Rady 82/891/ES ze dne 17. 12. 1982, o rozdělení akciových společností.

Umwandlungsgesetz (Rakouská republika).

Umwandlungsgesetz (Spolková republika Německo).

Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění účinném ke dni 1. 7. 2008.

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěřeneckých fondů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění účinném ke dni 1. 1. 1992.

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění zákona č. 142/1996 Sb.

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění zákona č. 370/2000 Sb.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Monografie:

CHALUPA, Ivan a kol. *Obchodní korporace. Přeměny a obchodní rejstřík. Základy soukromého práva VI.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, 74-96 s.

DVOŘÁK, Tomáš. *Přeměny obchodních korporací.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 3-147 s.

HENDRYCH, Dušan. *Právní slovník.* 3. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 1121-1122 s.

POKORNÁ, Jarmila a kol. *Obchodní společnosti a družstva.* 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2022. 219 s.

Komentáře:

DĚDIČ, Jan. *Obchodní zákoník. Komentář.* Praha: Prospektrum, 1997, 258-259 s.

DĚDIČ, Jan. *Obchodní zákoník. Komentář.* Praha: Polygon, 2002, 2844 s.

HAVEL, Bohumil a kol. *Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Komentář.* 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2015, 331-346 s.

HUSSEINI, Faisal a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář.* Praha: C.H. Beck, 2021, 1032 s.

JENNEWEIN Klaus, Firmenbuchgesetz. Komentare. 1. ausflage. Wien: Linde, 2020, 162-164 s.

KOSINA, Radomír. *Obchodní zákoník. Komentované zákony. Komentář*. Praha: SEVT, 1991. 124 s.

KUHN, Petr a kol. *Zákon o přeměnách obchodních společností a družstev. Komentář*. Praha: C.H.Beck, 2010. 201 s.

LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I: obecná část (§ 1–654). Komentář*. 2 vydání. Praha: C.H.Beck, 2022, 686 s.

RIECKERS, Oliver. CLOPPENBURG, Matthias. In HABERSACK, Mathias a kol. *Umwandlungsgesetz. Kommentare*. München: C.H.Beck, 2023, 396-453 s.

PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2019 (aktualizace 2023), 247 s.

ŠAFRÁNEK Jan a kol. *Zákon o přeměnách obchodních společností a družstev. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019, 114 s.

ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 4. vydání. Praha: C.H.Beck, 1994, 145 s.

ŠTENGLOVÁ, Ivana a kol. *Obchodní zákoník. Komentář*. 7. vydání. Praha: C.H.Beck, 2002, 395-397 s.

Odborné časopisy:

DĚDIČ, Jan. Nad zákonem o přeměnách aneb druhá „podařená“ dekodifikace obchodního zákoníku. *Právní zpravodaj*, 2008, č. 7, s. 1.

GALA, Petr. Neplatnost usnesení valné hromady po zápisu přeměny do obchodního rejstříku. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 13, s. 476-485.

LÍBAL, Bořivoj, MALENOVSKÝ Radek. K Úvaze: Šlo by skutečně o adekvátní promítnutí rozsudku ESLP ve věci Kohlhofer a Minarik proti ČR do právního řádu? *Bulletin advokacie*, 2010, č. 11.

PŘIDAL, Ondřej. Pojem právo na spravedlivý proces v civilním řízení. *Právní rozhledy*, 2010, č. 20, s. 731.

ŠČERBA, Tomáš. K niektorým právnym impaktom neplatného uznesenia valnej hromady fúzovanej akciovej spoločnosti. *Právní rozhledy*, 2009, č. 12, s. 425-431.

ŠUK, Petr. Ingerence soudů do vnitřních poměrů obchodních korporací. *Právní rozhledy*, 2017, č. 11, s. 21-30.

ZIMA, Petr. K některým problémům zákona o přeměnách obchodních společností a družstev. *Právní rozhledy*, 2008, č. 2, s. 791.

Judikatura:

Nález Ústavního soudu ze dne 16. 7. 2013, sp. zn. IV. ÚS 1630/11-1.

Nález Ústavního soudu ze dne 29. 1. 2008, sp. zn. Pl. ÚS 72/06.

Nález Ústavního soudu ze dne 3. 3. 2011, sp. zn. III. ÚS 2671/09.

Rozsudek druhé sekce ESLP ze dne 22. 1. 2013, *Sükran Aydın a další proti Turecku*, č. 49197/06, 23196/07, 50242/08, 60912/08 a 14871/09.

Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích – pobočka Tábor ze dne 26. 5. 2022, sp. zn. 15 Co 275/2021-365.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2022, sp. zn. 29 ICdo 133/2020.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 2. 1996, sp. zn. Odon 2/95.

Rozsudek Okresního soudu v Táboře ze dne 15. 6. 2021, sp. zn. 9 C 209/2020-158.

Rozsudek páté sekce ESLP ze dne 15. 10. 2009, *Kohlhofer a Minarik proti České republice*, č. 32921/03, 28464/04 a 5344/05.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze, ze dne 28. 1. 2020, sp. zn. 7 Cmo 237/2019.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 6. 2014, sp. zn. 29 Cdo 3068/2013.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2008, sp. zn. 29 Cdo 1315/2006.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2021, sp. zn. 27 Cdo 2250/2020.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2024, sp. zn. 27 Cdo 2109/2023.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 8. 2018, sp. zn. 21 Cdo 1012/2016.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 23. 6. 2005, sp. zn. III. ÚS 84/05.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 25. 3. 2003, sp. zn. IV. ÚS 720/01.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 25. 5. 2005, sp. zn. III. ÚS 527/04.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 3. 3. 2011, sp. zn. III. ÚS 2671/09.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 31. 8. 2006, sp. zn. II ÚS 121/03.

Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 19. 11. 2020, sp. zn. 8 Cmo 182/2020-414.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 1. 10. 2019, sp. zn. 14 Cmo 171/2019.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12. 12. 2022, sp. zn. 14 Cmo 66/2022.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 3. 2024, sp. zn. 14 Cmo 259/2023.

Legislativní dokumenty:

Důvodová zpráva k zákonu č. 355/2011 Sb., obecná část str. 20.

Důvodová zpráva k zákonu č. 125/2008 Sb., zvláštní část, str. 13.

Důvodová zpráva k zákonu č. 355/2011 Sb., zvláštní část, str. 63.

Internetové zdroje:

ČÍŽEK, Vladimír. *Fúze, aneb tlustá červená linie?* [online]. epravo.cz, 1. října 2014 [cit. 11. září 2024].

Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/fuze-aneb-tlusta-cervena-linie-95426.html>

MUNDL, Petr. *K možnosti domáhat se určení relativní neúčinnosti projektu přeměny v rámci insolvenčního řízení.* [online]. epravo.cz, 25. října 2018 [cit. 28. září 2024].

Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-moznosti-domahat-se-urceni-relativni-neucinnosti-projektu-premeny-v-ramci-insolvencniho-rizeni-108268.html>

Ostatní zdroje:

ČECH, Petr. *Přeměny obchodních korporací.* Nahrávka z online přednášky PF UK. 2020.

KOŽIAK, Jaromír. *Přeměny obchodních korporací.* Online. 2018. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/law/podzim2018/MP506Z/um/sylaby_k_prednaskam/Premeny_obchodnich_korporaci.pptx. [cit. 2024-09-22].

KUNÁŠEK, Jiří. *Limity fikce zápisu do obchodního rejstříku. Ius Focus.* [online]. beck-online.cz, IF 4/2022 [cit. 20. září 2024].

Dostupné z: <https://app-beck-online-cz.ezproxy.upol.cz/bo/document-view.seam?documentId=njuweobqgmzdook7nfta>

SCHWARZ, Wolfgang. *Das verbot der Einlagenrückgewähr bei Verschmelzungen.* Wien. 2017. Dissertation. Universität Wien. Betreuer Univ. – prof. Dr. Friedrich Rüffler LL.M.

Abstrakt

Diplomová práce s názvem *Princip nezvratitelnosti přeměny obchodní společnosti* se zabývá analýzou právní úpravy, která upravuje nemožnost zvrátit účinky přeměny v okamžiku, kdy dojde k jejímu zápisu do obchodního rejstříku. Práce popisuje historický vývoj daného principu, jak na něj nahlíží judikatura a v čem je jeho úprava problematická. V práci je dále srovnána česká právní úprava s úpravou v zahraničních právních řádech. Závěrem jsou uvedeny návrhy úpravy *de lege ferenda*.

Abstract

The master thesis *The Irreversibility of the Transformation of a Commercial Company* focuses on the analysis of the legal regulation which regulates the impossibility to reverse the effects of the conversion at the moment of its registration in the Commercial Register. The thesis describes the historical development of the principle, how it is viewed by case law and how its regulation is problematic. The thesis also compares the Czech legal regulation with the regulation in foreign legal systems. Finally, proposals for a *de lege ferenda* regulation are presented.

Klíčová slova

princip nezvratitelnosti, přeměny obchodních společností, neplatnost usnesení valné hromady, ochrana minoritních společníků, náhrada újmy, ústavní pořádek, zákon o přeměnách, obchodní zákoník, evropský soud pro lidská práva

Keywords

principle of irreversibility, company conversions, nullity of resolutions of the general meeting, protection of minority shareholders, compensation for damages, constitutional order, law on conversions, Commercial Code, European Court of Human Rights